

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Sluisstraat te Leuven

Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont

Kessel-Lo, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Sluisstraat te Leuven

**Vanessa Vander Ginst
Laurane Dupont**

**Kessel-Lo, 2017
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Sluisstraat te Leuven
--

Initiatiefnemers:	Westpoort nv
Projectleiding:	Maarten Smeets
Erkend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteurs:	Vanessa Vander Ginst en Laurane Dupont
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2017, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p.1
Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	p.3
1.1 Beschrijvend gedeelte	p.3
1.1.1 Administratieve gegevens	p.3
1.1.2 Archeologische voorkennis	p.5
1.1.3 Onderzoeksopdracht	p.5
1.1.4 Beschrijving geplande werken	p.6
1.1.5 Werkwijze	p.10
1.2 Assessmentrapport	p.11
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	p.11
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	p.17
1.2.2.1 Historische context van Leuven	p.17
1.2.2.1.1 De ijzertijd en Romeinse periode	p.17
1.2.2.1.2 De vroege en volle middeleeuwen	p.18
1.2.2.1.3 De late middeleeuwen en nieuwe tijd	p.22
1.2.2.2 Het projectgebied en haar omgeving	p.23
1.2.2.3 Cartografische gegevens	p.25
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	p.31
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p.35
1.2.5 Synthese	p.36
1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek	p.37
1.2.7 Samenvatting voor een niet gespecialiseerd publiek	p.38
Hoofdstuk 2 Programma van maatregelen	p.39
2.1 Gemotiveerd advies	p.39
2.2 Programma van maatregelen	p.40
Bibliografie	p.41
Bijlagen	p.43

Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017A128

Aanleiding: De archeologienota werd opgemaakt voor een geplande stedenbouwkundige vergunningsvraag voor een projectgebied dat in een vastgestelde archeologische zone ligt. Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 5145m²; de te bebouwen zone een oppervlakte van 1647 m² (respectievelijk rood en blauw op fig. 1.1)
Daarmee valt de vergunningsaanvraag binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer bedraagt en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones (Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk).

Erkend archeoloog: Vanessa Vander Ginst OE/ERK/Archeoloog/2015/00030
Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002

Locatie: Leuven, Sluisstraat (fig. 1.1 en 1.2 en 1.3)
Bounding box: punt 1: x= 173317, y= 175176
punt 2: x= 173388, y= 175253
Leuven, Afd. 1 Sectie A, perceel 158 D2 en 158 C2

Periode uitvoering: 9/01/2017-16/01/2017

Relevante termen: Stads kernonderzoek

Verstoorde zones: Het volledige projectgebied was onderkelderd (zie hoofdstuk 1.1.4)

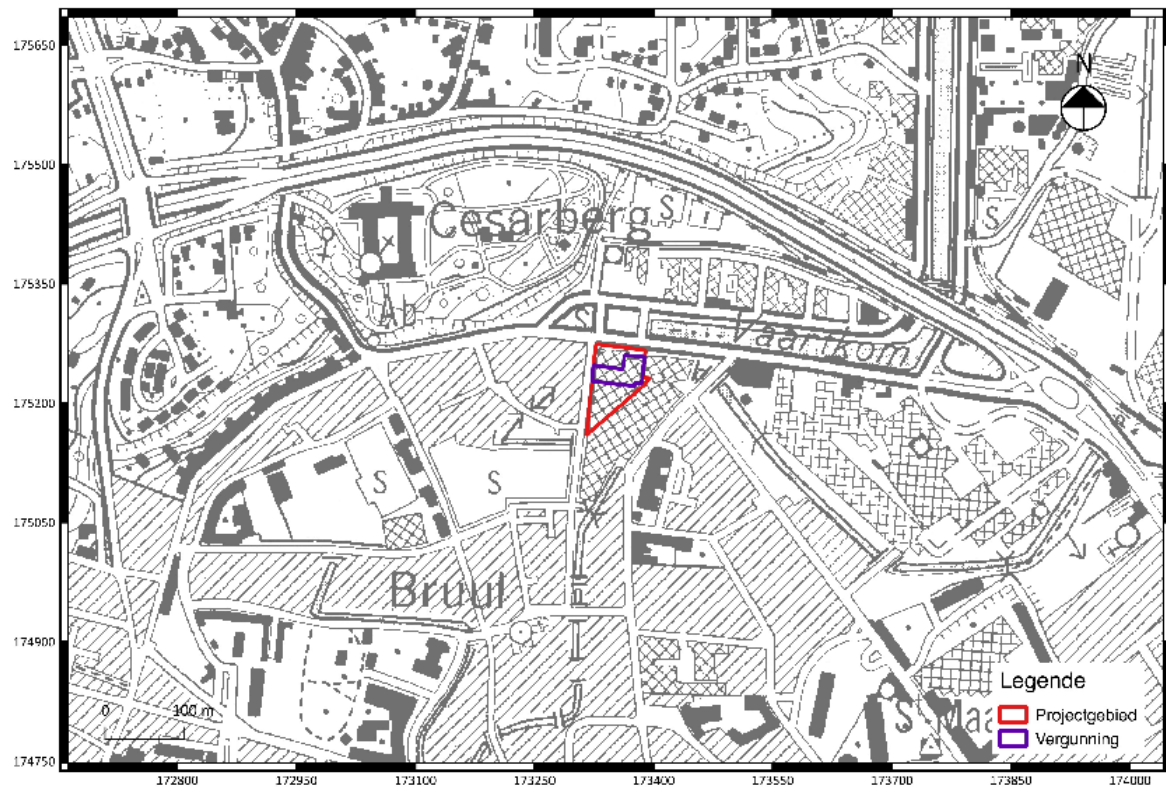

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (rood) (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

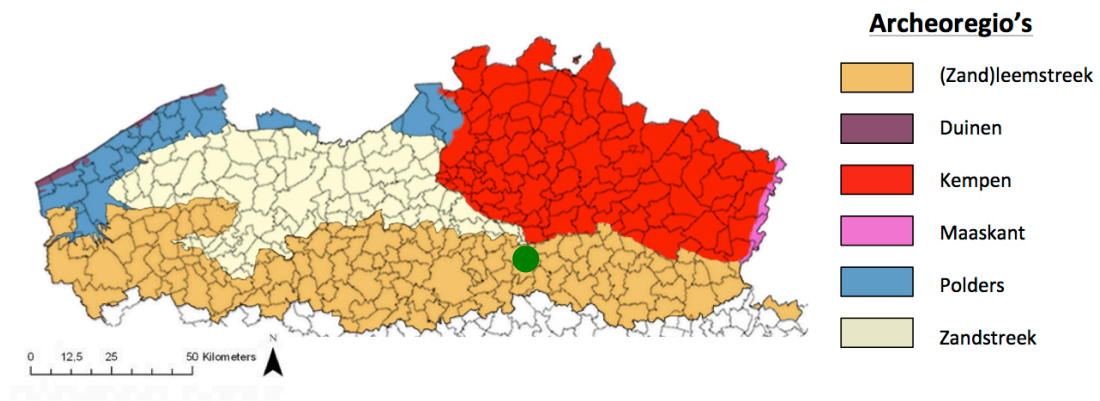
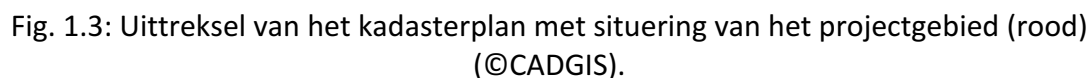

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's¹.

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

- een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken.
- een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken.

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria, aangezien het doel van een archeologisch vooronderzoek immers is om met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bovenstaande informatie te kunnen leveren:

- Is het mogelijk deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het nuttig deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?
- Is het noodzakelijk deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Vraagstelling:

- Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?
- Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?
- Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?
- Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.
- Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Randvoorwaarden:

geen

1.1.4 Beschrijving geplande werken²

Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 5145m²; de te bebouwen zone een oppervlakte van 1647 m². Het terrein is momenteel braakliggend (fig. 1.4).

In 2014 werd de bestaande bebouwing op het terrein gesloopt om het terrein bouwrijp te maken voor een geplande nieuwbouw met een onderkeldering op twee niveaus (fig. 1.5, 1.6 en 1.7). Bij de sloopwerken werden ook de bestaande kelders onder gebouw S8A, S6A, S6B, 6C, 6E en 6G uitgegraven. Er zijn echter noch plannen noch gegevens omhanden omtrent de exacte dieptes van deze bestaande kelders. De opdrachtgever beschikt enkel over een inplantingsplan van de voormalige gebouwen en kelders op het terrein zonder dieptemetingen (fig. 1.5, 1.6 en 1.7). Op het kelderplan zijn wel 19 optreden (ca. 18 a 20 cm per trede) weergegeven van maaiveld tot keldervloer (fig. 1.7). De diepte van de kelders kan aan de hand van deze optreden berekend worden op ca. 3,80 m (19x20 cm) onder het maaiveld. Volgens de opdrachtgever zouden de funderingen van de kelders op sommige delen nog 3 meter dieper liggen dan de vloer van de kelders .

Op fig. 1.8 is de afgraving onder gebouw S8A weergegeven. Fig. 1.9 geeft de diepte van de uitgraving ter hoogte van de kelderfunderingen weer. Beide foto's illustreren de verstoringgraad van de ondergrond ter hoogte van het projectgebied. De uitgegraven kelders werden nadien terug opgevuld (fig 1.10).

² De plannen en informatie werden aangeleverd en verstrekt door de opdrachtgever.

Fig. 1.4: Toestand terrein.

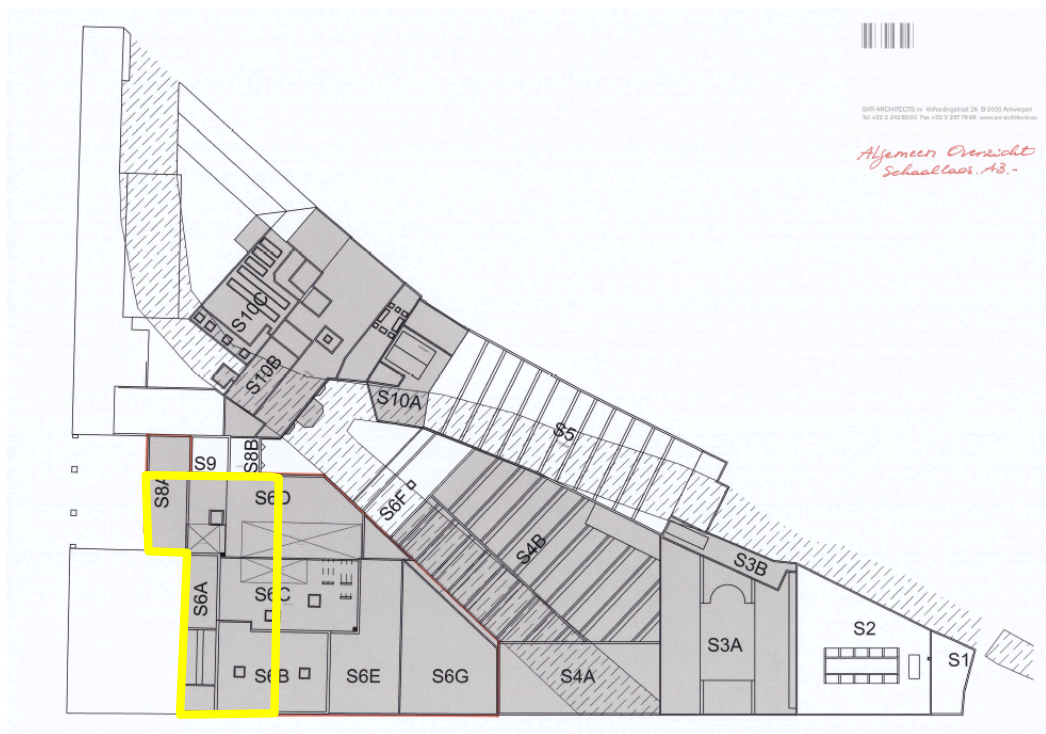

Fig. 1.5: Inplantingsplan: Toestand voor de sloopwerken met aanduiding van de eigenlijk te bebouwen zone (geel).

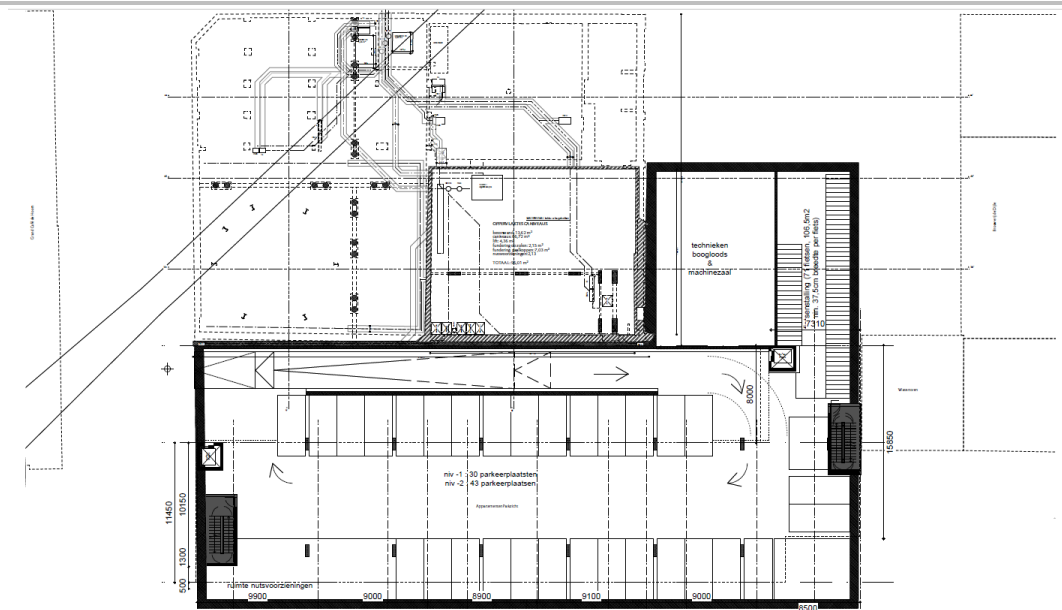

Fig. 1.6: Kelderplan nieuwe toestand

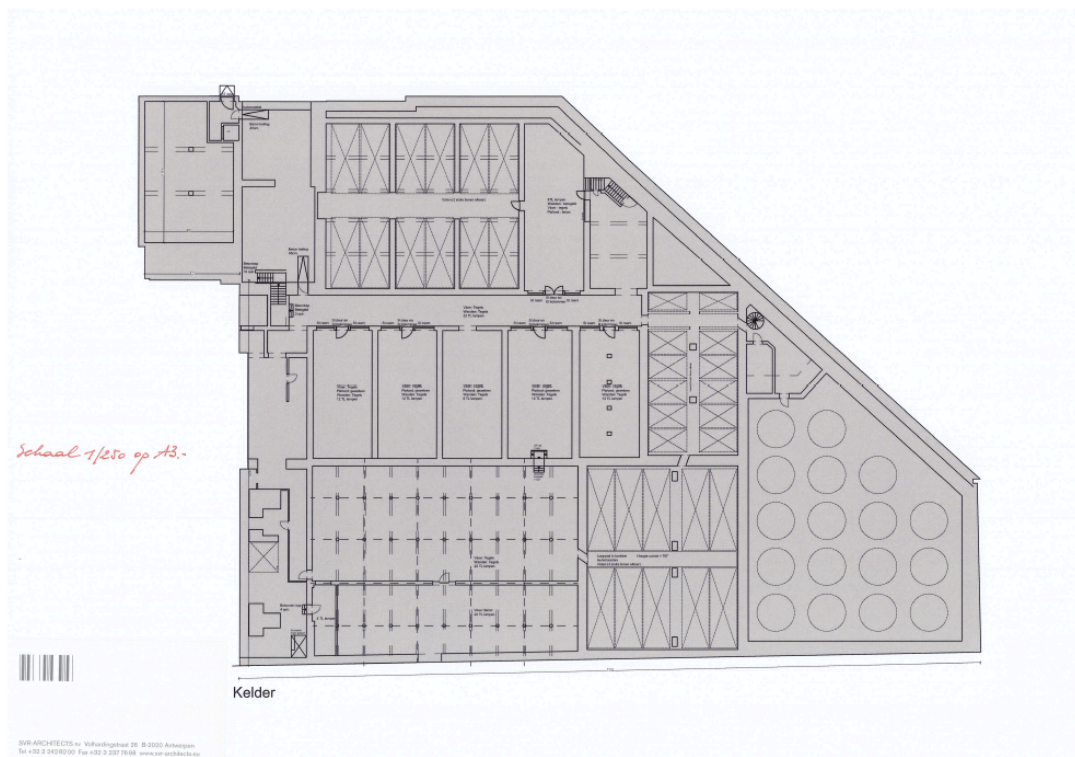

Fig. 1.7: Kelderplan oude toestand.

Fig. 1.8: Zicht op de uitgegraven kelder onder gebouw S8.

Fig. 1.9: Zicht op de uitgraving ter hoogte van de kelderfundering.

Fig. 1.10: Zicht op het terrein na het dempen van de uitgravingen.

1.1.5 Werkwijze

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online onderzocht via www.dov.vlaanderen.be. Op basis van de onderzochte kaarten werd gepoogd een duidelijk beeld te verkrijgen van de landschappelijke en bodemkundige ligging van het projectgebied (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.2.1 en art. 12.5.2.2). Hiervoor werd gebruik gemaakt van volgende kaarten:

- Bodemkaart
- Tertiair Geologische kaart
- Quartair Geologische Kaart
- Bodemerosiekaart
- Bodembedekkingskaart
- Digitaal Hoogtemodel (DHM II)

De geomorfologische kaart kon niet worden geraadpleegd omdat deze niet beschikbaar is voor de regio.

Van het tot nog toe uitgevoerde historisch en heemkundig onderzoek is een stand van zaken opgemaakt met betrekking tot het onderzoeksgebied op basis van de beschikbare publicaties. Het historisch kaartmateriaal en luchtfoto's is gegeorefereerd geraadpleegd via het geoportaal van het agentschap Onroerend Erfgoed en bijkomend kaartmateriaal werd opgezocht via www.cartesius.be. Het gebruikte kaartmateriaal werd geselecteerd op basis van de nauwkeurigheid en de aanwezige geschiedkundige gegevens (conform de Code van Goede Praktijk art. 12.5.1.2). Volgende kaartmateriaal en luchtfoto's werden geraadpleegd:

- Van Deventer 1560
- Hogenberg 1592
- Ferraris, omstreeks 1771-1778
- Vandermaelen 1846-1854
- Topografische kaart 1865
- Topografische kaart 1931
- Luchtfoto's (1971, 2000, 2012, 2016)

Het belangrijkste beschikbare historische kaartmateriaal werd geraadpleegd om de geschiedenis van het grondgebruik gedurende de laatste eeuwen zo goed mogelijk na te gaan. Deze informatie kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel aanwezige bodemarchief en de bewaring ervan. Bijkomend archiefonderzoek is niet uitgevoerd omdat uit de analyse van het historisch kaartmateriaal geen grondgebruik naar voor komt dat dit noodzakelijk maakt. Het kaartmateriaal wijst op een zeer lage bewoningsdensiteit in het verleden. Een grondige studie van de beschikbare archivalische bronnen kan wel bijkomende informatie aandragen voor de middeleeuwse geschiedenis van het onderzoeksgebied, maar een dergelijk onderzoek is van een dusdanige omvang dat dit niet past binnen een archeologienota.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied

Het projectgebied situeert zich binnen de stadskern van Leuven en ligt loodrecht op de Sluisstraat. Het projectgebied maakt deel uit van de archeo-regio van de zandleemstreek (fig. 1.2) en ligt op een hoogte van 17 tot 23 m TAW in het NO-ZW-georiënteerde stromingsgebied van de Dijle, de Voer en de Vunt (fig. 1.11 en 1.12). Deze rivieren maken deel uit van het Scheldebekken. Een detailweergave van het digitaal hoogtemodel (fig. 1.12) toont een lichte opduiking ten zuiden van het projectgebied. Een raadpleging van de bodemerosiekaart (fig. 1.15) geeft geen informatie op perceelsniveau. Algemeen wordt Leuven als matig erosiegevoelig gekarteerd. Mogelijk is er op het projectgebied zelf wel sprake van erosie aangezien het langs de Dijle ligt. Volgens de bodembedekkingskaart (fig. 1.16) is het projectgebied volledig bedekt met bebouwing.

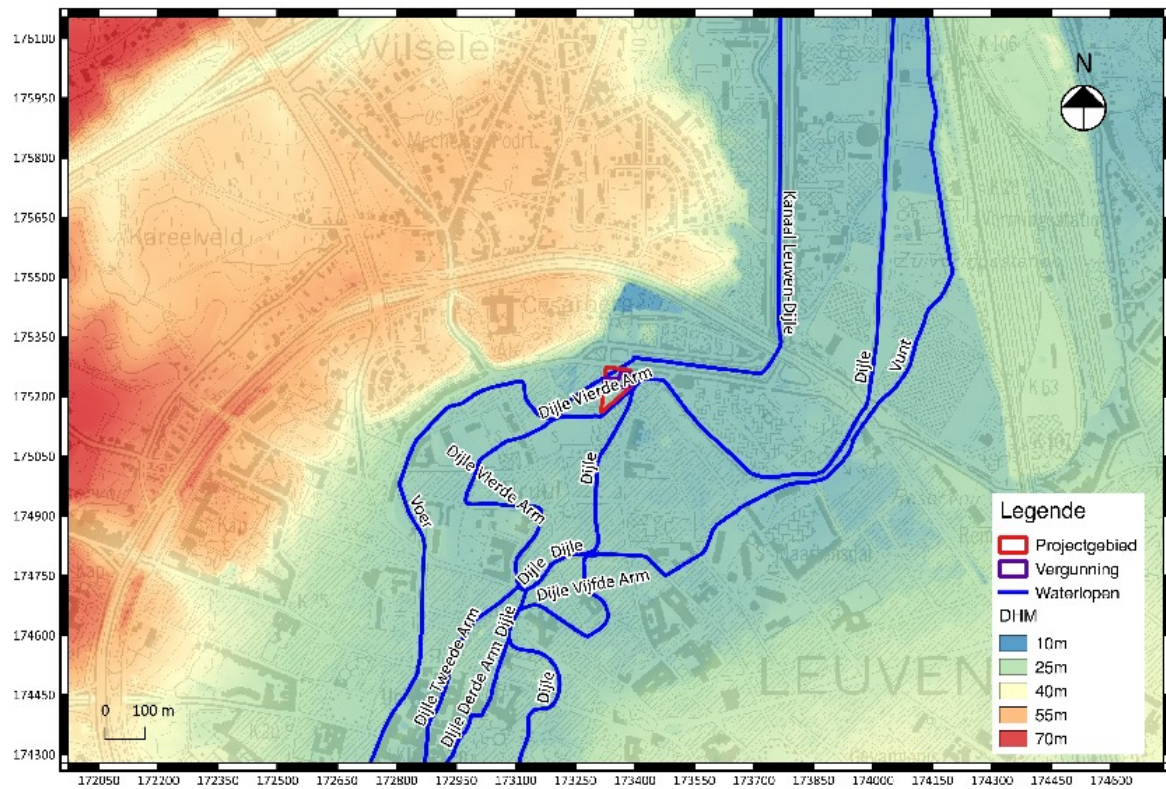

Fig. 1.11: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied.

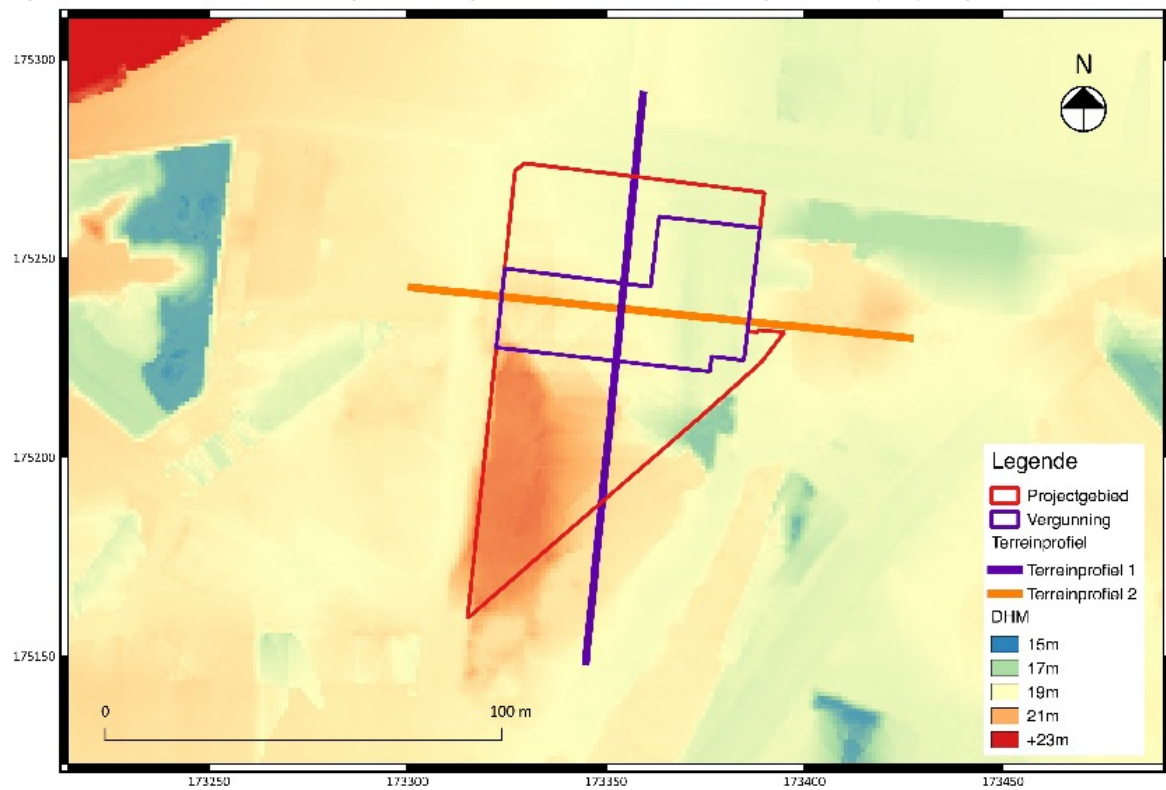

Fig. 1.12: Detailopname van DHMII (schaal 1/2500) met aanduiding van het projectgebied (bron: Geopunt Vlaanderen).

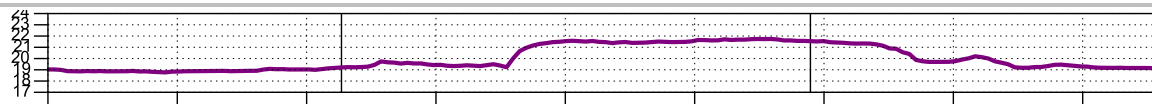

Fig. 1.13: Terreinprofiel 1 van Noord naar Zuid.

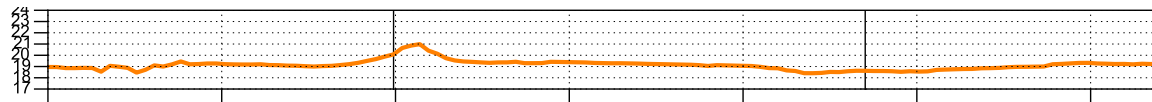

Fig. 1.14: Terreinprofiel 2 van West naar Oost.

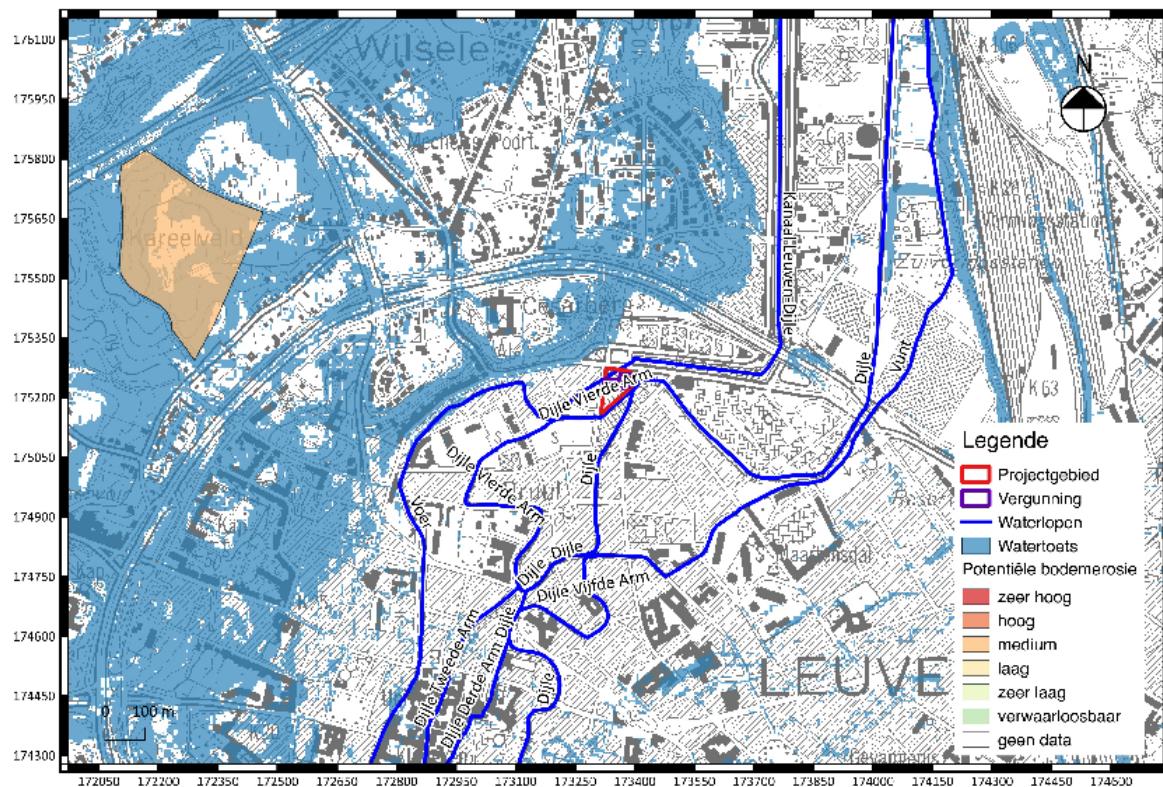

Fig. 1.15: Uittreksel uit de erosiegevoeligheidskaart met aanduiding van het projectgebied.

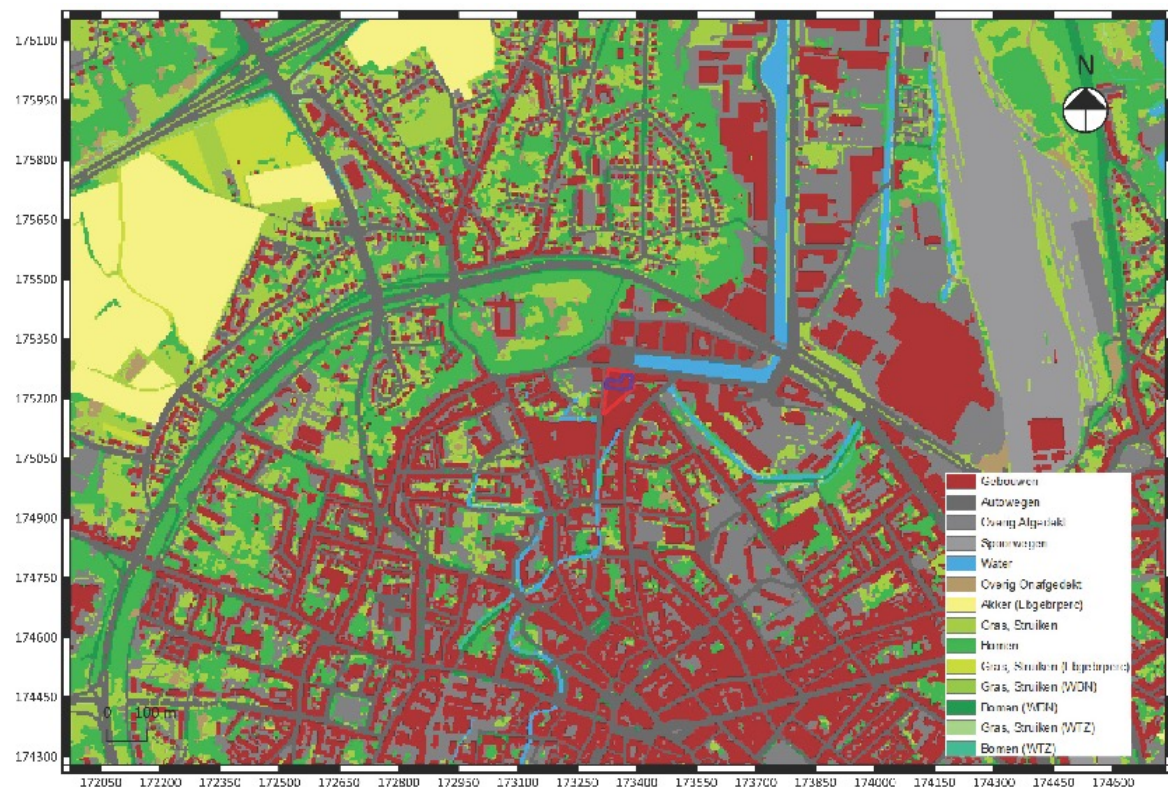

Fig. 1.16: Bodembetekingskaart met aanduiding van het projectgebied.

Volgens de gegevens van de bodemkaart ligt het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB) waardoor de bodem niet gekarteerd is (fig. 1.17). In de ruime omgeving van het projectgebied komen de volgende bodemtypes voor:

Edx: Zwak tot matig gleyige kleibodem met onbepaald profiel. Deze gronden vertonen enige gelijkenis met bruine bodems. De humeuze bovengrond met zwakke blokstructuur gaat geleidelijk over naar het (zwaar) kleig moedermateriaal. De ontwikkelingsdiepte bedraagt 40-50 cm.

Lba1: Droge zandleembodem met textuur B horizont. Deze gronden met textuur B horizont hebben een Ap die ongeveer 25 cm dik is, donkerbruin matig humeus en die rust op een zwak humeuze, bruinachtige overgangshorizont, 30 tot 40 cm dik, hieronder komt een meer kleiige textuur B horizont voor.

Aba1: Droge leembodem met textuur B horizont. De serie Aba ontwikkeld in het Pleistocene loessdek vertoont onder de A horizont een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B horizont. De bouwvoor is een donkerbruin, homogeen humushoudend leem; bij Abao rust de Ap op een geelbruine overgangshorizont.

E-A: Complex van klei + leemgronden. Dit complex E-A, n.l. niet-gedifferentieerde gronden op klei en leem, groepeert uiteenlopende textuurklassen, n.l. klei en leem. In dit complex worden de draineringstoestand en de profielontwikkeling niet verder gespecificeerd.

Volgens de tertiair geologische kaart (fig. 1.18) bevindt zich onder het onderzoeksgebied de formatie van Brussel uit het Midden Eoceen (49 - 41,2 ma³). Deze bestaat uit bleekgrijs, kalkhoudend, soms fossielhoudend fijn zand met kiezel- en zandsteenbanken. De quartairgeologische kaart (fig. 1.19) geeft aan dat het onderzoeksgebied bovenop Holocene en mogelijk tardiglaciale fluviatiele afzettingen ligt bovenop een pakket eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene.

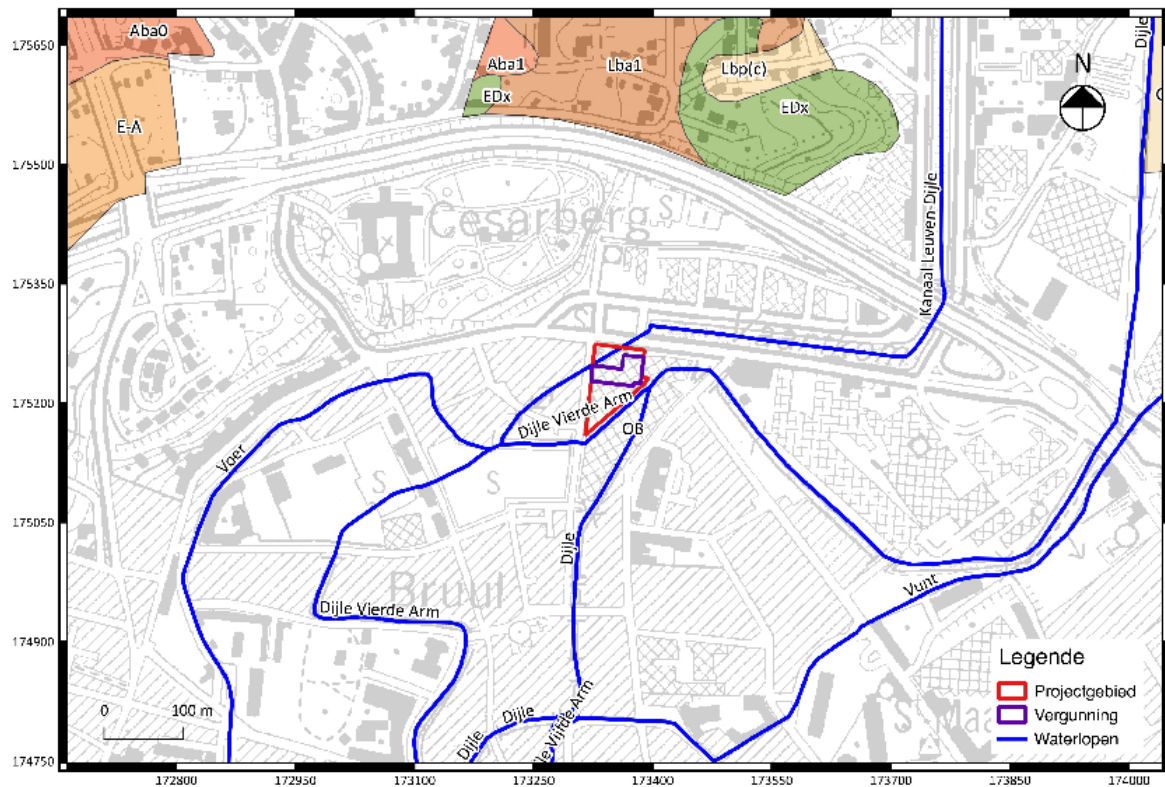

Fig. 1.17: Detail uit de bodemkaart met aanduiding van het projectgebied.

³ Mega annum = 1000.000 jaar

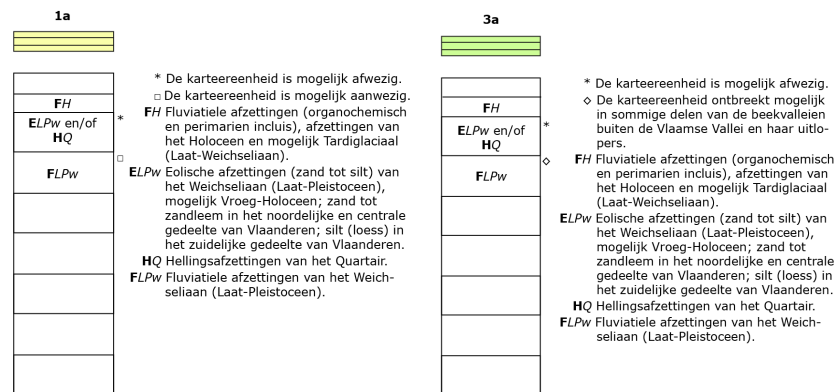

Fig. 1.19: Detail uit de quartair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied en legende.

1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied

1.2.2.1 Historische context van Leuven

Het grondgebied van Leuven ligt op het raakpunt van drie geografische gebieden: de vlakte van Laag-België in het noorden, de heuvels van het Hageland in het oosten en het Brabantse leemplateau in het zuiden en het zuidwesten. De Dijle en haar bijrivieren snijden zich diep in het Brabantse plateau in, om vervolgens bij het verlaten van het plateau door de stad te stromen waar zich in de alluviale vlakte een aantal zijarmen en eilanden gevormd hebben. De stad zelf ontwikkelde zich zowel in de alluviale vlakte als op de hoger gelegen vervlakkingen van het plateau. Dit uit zich in steile hellingen tussen de beide stadsgedeeltes⁴.

De Dijlevallei vormde een natuurlijke doorgang tussen de heuvels en het plateau en was vanaf Leuven bevaarbaar.

Namen van waterlopen en nederzettingen gaan vaak heel ver terug in de tijd. Volgens Gysseling zou de naam Dijle, oudste vermelding als *Thila* in 1008 teruggaan tot het tweede of eerste millennium voor onze tijdrekening. De oorspronkelijke naam zou opklimmen naar het Indo-europese *Tirā*, wat “de moerassige” zou betekenen⁵.

De naam van de stad Leuven klimt op tot *Lubaniom*, afgeleid van de persoonsnaam Lubanios (“de geliefde”). In een 11de-eeuwse kopie van de *Annales Vedastini* uit 884 is sprake van *Luvanium*⁶.

1.2.2.1.1 De ijzertijd en Romeinse periode

Van de vroegste geschiedenis van het Leuvense is bijzonder weinig gekend. Tijdens de ijzertijd (650 v.C.-25 n.C.) kende de streek een verspreide bewoning van een eenvoudige landbouwbevolking die zich voornamelijk op de hoogtes langs de Dijlevallei vestigde. Een dergelijke nederzetting is de Kesselberg te Kessel-Lo, een westelijke uitloper van een Hagelandse heuvelrug aan de rand van de Dijlevallei, waar in 1959 opgravingen plaatsvonden van de omheiningswal en -gracht van de

⁴ Van Uytven 1980: 15-18.

⁵ Van Uytven 1980: 9-10.

⁶ Van Uytven 1980: 10.

aristocratische hoogtenederzetting⁷. Recent werd op deze site ook een studieopdracht uitgevoerd in functie van een archeologische bescherming.

Toch blijft het beeld uit deze periode voor het Leuvense zeer vaag en zijn de vondsten beperkt. Er zijn weliswaar een aantal grafheuvels gekend in het Meerdaalbos, maar nederzettingssporen kwamen tot nu toe amper aan het licht.

In de Romeinse periode bleef de Dijle de grens tussen de Civitas Nerviorum en de Civitas Tungrorum. In deze periode ligt het grondgebied van de latere stad Leuven buiten de grote verbindingswegen van Noord-Gallië die een verbinding beogen van het Rijnland en de Noordzee. De ruggengraat van het wegennet vormt de weg Keulen-Boulogne, die over Tongeren, Bavai en Doornik loopt. Een tweede weg liep via Tongeren, Tienen, Duisburg, Kester en Kortrijk, met een aftakking die vanuit Tienen westwaarts over Leuven en Elewijt loopt. Deze weg zou terug te vinden zijn als 'Roomse Baan' te Lovenjoel, als 'Heirbaan' te Bierbeek en als 'Oude Tiense baan' en 'Steenstraat' te Leuven zelf⁸.

Bij de kruising van deze plaatselijke Romeinse weg Elewijt-Tienen met de Dijle zou een baanpost (*mansio*) ontstaan zijn die een attractiepool vormde voor de plaatselijke bevolking om zich te vestigen voor ambachtelijke en commerciële activiteiten⁹.

Bij opgravingen in de Brusselsestraat in de vroege jaren '80 van de 20ste eeuw, met name in het Augustinessenklooster en bij het Sint-Pietersziekenhuis, zijn de tot nu toe oudste bewoningssporen van Leuven ontdekt. Ze zijn ongeveer tussen 70 en 250 n.C. te dateren. Deze vondsten, onder meer bouw materiaal, een betonvloer en fragmentair aardewerk, kunnen volgens Provoost wijzen op een nederzetting die minstens gedeeltelijk in steen was opgetrokken. IJzerslakken en lokaal aardewerk getuigen van ambachtelijke activiteit¹⁰.

In de vruchtbare leemstreek rond Leuven bevinden zich sporen van agrarische activiteit, zoals onder meer de villa op het Stenen Kruis te Bierbeek en hebben de Romeinen actief in het landschap ingegrepen door de aanleg van de *centuriatio*, een oude vorm van percelering. Zowel ten zuidoosten als ten zuidwesten van Leuven zijn hiervan veel sporen bewaard gebleven¹¹.

1.2.2.1.2 De vroege en volle middeleeuwen¹²

De periode tussen de laat-Romeinse tijd en het einde van de 9de eeuw is eveneens zeer slecht gekend. In de literatuur wordt soms gewag gemaakt van het bestaan van een Merovingische vicus die in de 8ste eeuw door Sint-Hubertus van Luik bezocht zou worden¹³. Mogelijk gaat de stichting van de Sint-Pieterskerk tot deze periode terug.

Omstreeks 800 werden de Frankische gebieden door Karel de Grote uitgebreid en geconsolideerd maar na de dood van Karels zoon Lodewijk de Vrome in 840 werd het rijk onder diens drie zonen verdeeld. Midden-Francië, ook wel Lotharingen, naar Lotharius (de zoon van Lodewijk), omvatte hoofdzakelijk de Nederlanden, het oosten van Frankrijk en grote delen van Noord-Italië. In 855 werd dit gebied nogmaals in drie delen opgedeeld. Eén van deze delen, het koninkrijk Lotharingen, omvatte ongeveer de huidige Benelux, het Nederrijngebied en de Elzas-Lotharingen.

⁷ Van Uytven 1980: 33-37. Vandekerckhove 1996: 37-38.

⁸ Van Uytven 1980: 39.

⁹ Vandekerckhove 1996: 51.

¹⁰ Provoost 1982: 44. Vandekerckhove 1996: 105.

¹¹ Vandekerckhove 1996: 42.

¹² Voornamelijk Van Uytven 1980 en Vandekerckhove 1996.

¹³ Lemaire 1971: 216.

Geleidelijk aan verloor het gebied een deel van zijn zelfstandigheid. Reinier Langhals (910-915) erkende beurtelings het gezag van de Duitse en de Franse koning en wendde zich uiteindelijk tot de Duitse koning. Hierdoor werd Lotharingen een deel van het Duitse Rijk. Lotharingen kreeg in 923 de status van hertogdom en in 977 werd het opgesplitst in twee nieuwe hertogdommen, Opper- en Neder-Lotharingen (fig. 1.20).

Omstreeks 870 is Leuven de hoofdplaats van een gelijknamig graafschap dat zich hoofdzakelijk uitstreckte tussen de Dijle en de Demer. In 884 zouden de Noormannen een Karolingische burcht (ten hove) innemen en er hun winterkamp vestigen¹⁴. In 891 worden de Denen door de Duitse koning Arnulf van Karinthië definitief verslagen. Naar aanleiding van deze veldslag wordt Leuven voor het eerst in geschreven bronnen vermeld. Rond 900 vermeldt abt Regino von Prüm 'Lovon' in zijn *'Chronicon'*. De annalen van de abdij van Fulda beschrijven zowel het Noormannenkamp te Leuven als de veldslag van 891. Uit deze annalen kan worden opgemaakt dat het leger van Arnulf de Dijle overstak, waaruit kan worden afgeleid dat het Noormannenkamp zich op de linkeroever van de rivier bevond.

Algemeen wordt aangenomen dat de burcht één van de eerste woonkernen -'Ten Hove'- vormde waarrond de stad zal groeien. De andere kern zou zich op de rechteroever bevinden, op het kruispunt van land- en waterwegen, in het huidige stadscentrum.

¹⁴ Vandekerchove 1996: 69

Fig. 1.20: De opsplitsing in de hertogdommen Opper- en Neder-Lotharingen.

De eerste gekende graaf van Leuven (zie tabel 2.1) is Lambert I met de Baard (1003-1015), achterkleinzoon van Reinier. Door een geslaagde huwelijkspolitiek wist Lambert I ook het graafschap Brussel (tussen de Dijle en de Zenne) in de Brabantgouw te verwerven. In 1085-1086 werd daar door de Duitse keizer Hendrik IV voor Hendrik III van Leuven in leen een tweede graafschap (tussen de Zenne en de Dender) in de Brabantgouw aan toegevoegd onder de vorm van een landgraafschap. Dit landgraafschap werd in 1183 tot hertogdom verheven.

In 1106 werd het hertogdom Neder-Lotharingen door de Duitse keizer aan Godfried I van Leuven in leen gegeven. Als ambtsleen zat hierin ook het markgraafschap Antwerpen vervat. Nadat in 1190 het hertogschap van Neder-Lotharingen al haar gezag werd ontnomen door de Duitse keizer, mochten de graven van Leuven in ruil voor dit verlies het hertogelijk gezag binnen hun territorium uitoefenen. Zo ontstond het hertogdom Brabant.

Sinds de 11de eeuw ontwikkelde Leuven zich tot een plaats van betekenis. Deze groei hangt samen met de gunstige ligging aan het kruispunt van de handelsroute Boulogne-Brugge-Keulen en de van hieruit bevaarbare Dijle enerzijds en met de opgang en de expansiepolitiek van de Leuvense graven anderzijds.

Lambrecht I met de Baard (ca. 950/977-1015), de eerste erfelijke graaf van Leuven, maakt Leuven immers tot het centrum van zijn feodaal bezit en zijn verblijfplaats. Onder zijn bewind werd een nieuwe burcht gebouwd op 's Hertogeneiland, gelegen tussen de twee Dijlearmen. Tevens werd de romaanse Sint-Pieterskerk opgericht.

Godfried I had een duidelijke politiek die erop gericht was te komen tot een beter bestuurbaar kerngebied met een gelijkmatige(re) bevolking en een evenwichtige bedrijvigheid. Leuven speelde in dit alles een centrale rol als hoofdstad van het graafschap. Godfried I besteedde uitgebreid aandacht aan Midden-Brabant om zo de bestaande handels- en bevolkingsconcentraties in het westen en het oosten met elkaar te verbinden. Een middel om de bedrijvigheid te verhogen in deze gebieden was de stichting van nieuwe of de begunstiging van bestaande kloosters¹⁵.

Graven van Leuven en Brussel	
1003-1015	Lambert I met de Baard
1015-1038	Hendrik I
1038-1041	Otto
1041-1054	Lambert II
1054-1079	Hendrik II
1079-1095	Hendrik III
Landgraven van Leuven	
1085-1095	Hendrik III
1095-1139	Godfried I
1139-1142	Godfried II
1142-1190	Godfried III
Hertogen van Brabant	
1183/84-1235	Hendrik I van Brabant
1235-1248	Hendrik II van Brabant
1248-1261	Hendrik III van Brabant
1261-1267	Hendrik IV van Brabant
1267-1294	Jan I van Brabant
1294-1312	Jan II van Brabant
1312-1355	Jan III van Brabant
1355-1406	Johanna van Brabant

Tabel 2.1: Overzicht van de genealogie van de graven van Leuven en hertogen van Brabant tot het begin van de 15de eeuw.

In 1150 zou Leuven het marktprivilege toegekend krijgen en enige tijd later wordt de eerste stenen stadswal rond Leuven opgetrokken. In het centrum, in de buurt van de huidige Oude Markt, ontwikkelde zich een handelswijk, met speciale verkoophuizen of hallen. De voornaamste handelaars en werklieden en de hertogelijke leenmannen verenigden er zich onder de bescherming van de Sint-Pieterskerk. Zij werden de Sint-Pietersmannen genoemd en door een jaarlijkse cijns te betalen werden zij vrije burgers.

¹⁵ Van Uytven 1980: 55-57.

De Leuvense handel zou gaandeweg het lokale niveau overstijgen en werd ingeschakeld in de grote handelsstromen die sinds de 11de eeuw West-Europa doorkruisten. De wolproductie neemt een hoge vlucht in de tweede helft van de 13de eeuw. Leuvense kooplui kochten de grondstof in Engeland en voerden de afgewerkte producten uit naar Engeland, Frankrijk, het Heilig Roomse rijk en het Duitse hinterland¹⁶. De bloei zou tot ongeveer het midden van de 14de eeuw duren.

1.2.2.1.3 De late middeleeuwen en nieuwe tijd¹⁷

De burcht op 's Hertogeneland wordt in de 13de eeuw door de hertogen van Brabant (Hendrik I) een tweede maal verplaatst, ditmaal naar de Keizersberg.

Een tweede ringmuur (1356) omsluit een veel groter gebied, dat nooit volledig volgebouwd geraakt en dat wordt ingenomen door industriële vestigingen en door landbouwwitbatingen, waaronder de wijncultuur. Op het einde van de 14de eeuw bereikt de Brabantse hoofdstad haar definitieve ontwikkeling.

Met de troonsbestijging van hertog Jan I (1268-1294) is de rol van Leuven als hertogelijke residentie uitgespeeld ten voordele van Brussel. Door de stichting van de universiteit in 1425 wint de stad opnieuw aan prestige. Theoretisch bezit Leuven nog een zekere voorrang in Brabant, aangezien de officiële installatie van de Brabantse hertog nog steeds hier plaatsvindt.

De zone van de huidige Grote Markt zou in de loop van de 15de eeuw aangelegd worden. Naast het vervangen van de romaanse Sint-Pieterskerk door een gotische, werden ook het stadhuis en het Tafelrond in gotische stijl opgetrokken.

Het laatste kwart van de vijftiende eeuw zou voor Leuven nefast zijn. De politieke macht van Leuven krijgt de doodsteek in 1489, met de overwinning van de Bourgondische Hertog Maximiliaan van Oostenrijk op de opstandige Vlaamse en Zuid-Brabantse steden. Vanaf nu wordt de leiding gedragen door Brussel en Antwerpen en vooral door de hoge adel.

Met de blijde inkomst van Filips de Schone te Leuven begint voor de stad een periode van herstel. Zij zal haar vroegere grootheid echter nooit evenaren.

Ook de 16de eeuw was een periode van economisch verval. De 17de eeuw is een periode van stagnatie. De 18de eeuw wordt niet enkel gekenmerkt door de bouw van universitaire gebouwen, abdijen en kloosters, maar ook door de vernieuwing van de economische infrastructuur met de aanleg van een steenwegennet en het kanaal Leuven-Dijle (de Leuvense Vaart).

Het uitzicht van de stad zou vooral beginnen te veranderen in de tweede helft van de 19de eeuw. De eerste spoorverbindingen zagen het licht. Het stadsbestuur zou tussenkomen in de urbanistische ontwikkeling van de stad en een eigen architect aanstellen, François-Henri Laenen (1801-1849).

In 1914 bij het begin van de Eerste Wereldoorlog werd Leuven zwaar beschadigd door brandstichting door de Duitse troepen. Een groot deel van het stadscentrum, met o.m. de Oude Markt, de Sint-Pieterskerk en de Stationsstraat (de huidige Bondgenotenlaan) werden verwoest.

De bombardementen van de Geallieerden tijdens de Tweede Wereldoorlog in 1944, richtten andermaal veel schade aan.

1.2.2.2 Het projectgebied en haar omgeving

¹⁶ Van Buyten e.a. 1975: 19.

¹⁷ Voornamelijk Van Uytven 1980, Van Uytven 1998 en Vandekerchove 1996.

Het projectgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone, namelijk de historische stadskern van Leuven. Het projectgebied ligt tussen de tweede stadsomwalling (CAI207249) en de eerste stadsomwalling (CAI833) van Leuven en nabij de Dijle, de Voer en de Vaartkom in een gewezen industriële zone van Leuven. Het projectgebied ligt binnen het bouwblok tussen de Sluisstraat, de Havenkant en de Vaartstraat.

De Sluisstraat zou reeds vermeld zijn in een akte van 1275 en vernoemd naar de sluis gelegen voorbij de uitmonding van de Voer in de vierde Dijle-arm, waar vlakbij de Sluismolen werd opgetrokken¹⁸.

De naam Vaartstraat dateert van na het graven van de Leuvense vaart in 1750. Deze straat werd al vanaf de 13de eeuw vermeld als "*Coerstrate*" en liep van de Diestsestraat tot de Vaart. *Coerstrate* zou verwijzen naar het eertijdse traject van de Leuvenaars om hun koeien extra muros te laten grazen in de moerassige weiden van de "*Loevennenbeemde*"¹⁹.

De Sluisstraat werd gedomineerd door de 20ste-eeuwse brouwerijgebouwen van Artois: aan onpare zijde de bottelarij, het waterzuiveringsstation en ter hoogte van de Burchtstraat het bij M.B. van 20.02.1997 als monument beschermde complex van brouwerij *de Hoorn*²⁰; aan de overzijde achtereenvolgens de ateliergebouwen de *Smidse* en *WIKS*, de fermentatiegebouwen en ter hoogte van de Vaartkom de CO2-zaal en de stokerij.

De aanleg van de vaart door Maria Theresia in 1750 droeg bij tot de vestiging en uitbreiding van de voormalige industriële zone aan de noordoostelijke stadsrand, met voornamelijk brouwerijen en molens. Er werd een grotere afzetmarkt bereikt waardoor Leuven zich steeds nadrukkelijker op de kaart positioneerde als het centrum van de Belgische brouwnijverheid.

De oorsprong van de brouwerijen Artois zou mogelijk in de 14de eeuw liggen²¹. Een hertogelijk cijnsboek vermeldt in 1366 het bestaan van een huis *Den Horen*. Het zou gelegen zijn in het "Leen van den Horen", het jachtdomein van de Graven van Leuven aan de voet van hun residentie op de Keizersberg. Vanaf het begin van de 16de eeuw is er in archiefteksten sprake van een brouwerij "*den Horen*" in de Mechelsestraat - bakermat van het latere brouwerijencomplex Artois. Deze brouwerij werd in 1717 opgekocht door Sebastiaan Artois en in 1778 herbouwd door diens zoon Adrianus.

Na Adrianus' dood werd in 1785 een familiale vennootschap opgericht: onder Leonardus Artois werd in 1787 de brouwerij *de Franse Kroon* opgekocht en 1793 de brouwerij *Prins Karel*, beide gesitueerd aan de Vaartkom en vervolgens in 1798 in de Mechelsestraat het Penitentienenklooster, gelegen vlakbij de Horen. Vanuit deze twee kernen groeide de Artoisbrouwerij tijdens de twee volgende eeuwen uit tot een indrukwekkend gebouwenbestand in het gebied Mechelsestraat, Vaartkom-Sluisstraat-Vaartstraat en Burchtstraat-Glasblazerijstraat. Door vernieuwende fabricatiemethoden en productieprocessen en een gerichte expansiepolitiek (onder meer door aankoop van *La Vignette* en *Van Tilt* in de Mechelsestraat) groeide dit bedrijf uit van een kleinschalige familiebrouwerij tot de grootschalige vestiging "NV Brouwerijen Artois" en, na de laatste fusies en overnames, tot "Interbrew" (1987) en heden "InBev" (2004).

¹⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/125389>

¹⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/100958>

²⁰ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/206580>

²¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/206580>

De huidige vaartkom werd gegraven in de bestaande los- en laadplaats vlakbij de Keizersberg in een gedeelte van de oude bedding van de Dijle²². Hierbij werd de Keizersberg gedeeltelijk afgegraven en diende de Dijle plaatselijk te worden omgeleid, uitgediept en geruimd, om als *Nieuwe Dijle* via de *Twee Waters* verder te vloeien in de richting van Wilsele. Bij de aanleg werd de Vaartkom door twee bruggenhoofden en een draaibrug opgedeeld in een grote en kleine kom. Kanaal en Vaartkom zouden met Dijlewater bevoorraad worden via een voedingskanaal (de *Hond*). Dit voedingskanaal loopt ten zuiden van het projectgebied. De nieuw aangelegde binnenhaven ging ten koste van de vroegere *Werf* aan de Vismarkt, vanouds de rivierhaven gelegen aan een Dijle-arm in het historische stadscentrum.

In de 18de eeuw kreeg de Vaartkom zijn typische kavelstructuur. De beide zijden werden in regelmatig verdeelde bouwblokken verkaveld. De aanwezigheid van pakhuizen en een openbaar entrepot bewijzen het belang van de Vaartkom als doorvoerhaven.

De pakhuistypologie van de 19e eeuw maakte geleidelijk ook plaats voor nieuwe industriële gebouwen. Tot aan de Tweede Wereldoorlog waren er twee bouwstijlen in gebruik. De oudste gebouwen tonen een lichte imitatie drang naar klassieke stijlelementen zoals boogramen, mansardedaken en zware sokkels en kroonlijsten. Andere gebouwen, zoals de silotoren en de watertoren, werden opgetrokken in een vernieuwende art-decostijl om uitdrukking te geven aan de industriële vooruitgang.

Bij de geallieerde luchtaanvallen van mei 1944 werd de buurt, met voornamelijk de Vaartkom en de stationsomgeving zwaar getroffen (fig. 1.22)²³. De meeste gebouwen werden zwaar beschadigd of zelfs volledig vernield. De heropbouw van de Vaartkom stond volledig in het teken van de industriële schaalvergroting. Artois was opnieuw de grote katalysator van deze schaalvergroting. Vanaf de jaren '70 werd de productie van Artois (later Inbev) steeds meer geconcentreerd op het eiland tussen de Vaart en de verplaatste Dijle. Deze wegtrekkende beweging van de brouwactiviteiten heeft als gevolg dat veel voormalige gebouwen van Inbev in en rond de Vaartkom leeg komen te staan.

Door het verhuizen van de productie-eenheden tijdens de jaren '70 en '80 enerzijds en de bekroning ervan met het bouwen van de nieuwe, volledig geautomatiseerde brouwzalen aan de Kesselstraat anderzijds, kwam de productie aan de Mechelsestraat, Sluisstraat en Burchtstraat nagenoeg stil te liggen.

²² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/125397>

²³ De Decker en Roba 1998: 166.

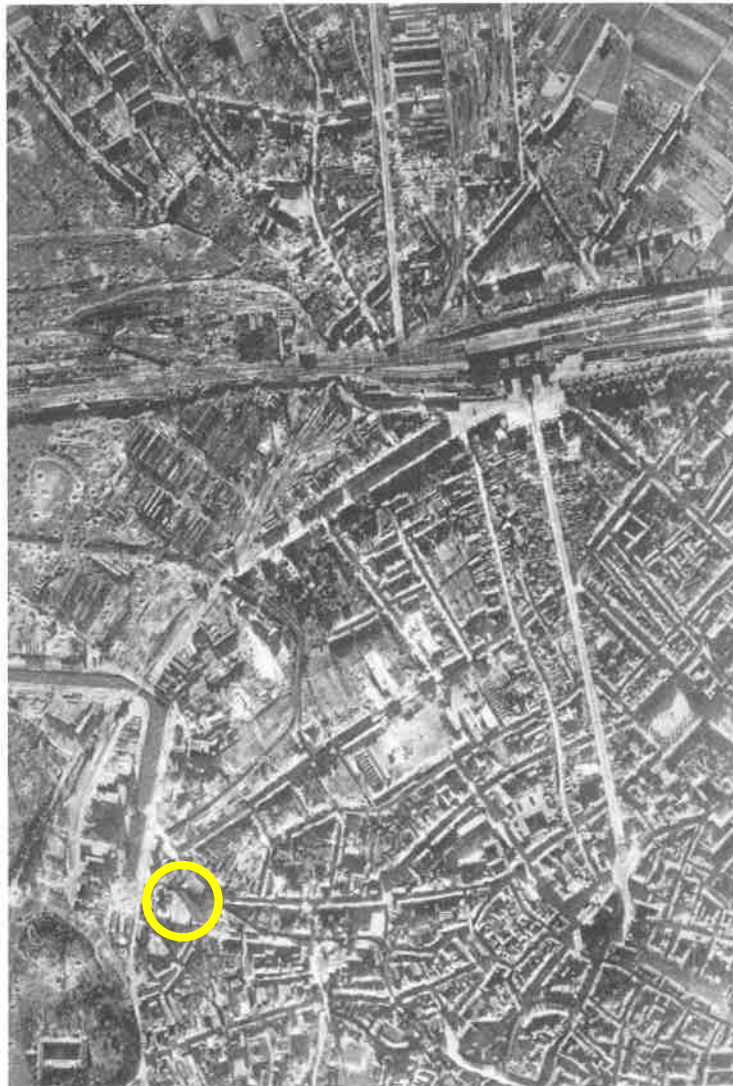

Fig. 1.21: Een Amerikaanse luchtfoto met duidelijk zichtbare bomkraters in de omgeving van het projectgebied (geel)²⁴.

1.2.2.3. Cartografische gegevens

Verscheidende historische kaarten brengen de urbane ontwikkeling en lokale bewoningsgeschiedenis van Leuven in beeld²⁵. Op de oudste beschikbare kaart, de kaart van Jacob van Deventer (ca. 1560) is te zien dat het projectgebied onbebouwd is en vlak aan de Dijle ligt (fig. 1.22). Het projectgebied ligt binnen de 14de-eeuwse stadsomwalling. Op de kaart Hogenberg (1592) ligt het projectgebied temidden van een huizenblok in een tuinzone (fig. 1.23). Op het projectgebied staan hoogstammige bomen.

²⁴ De Decker en Roba 1998: 166.

²⁵ Algemeen is het moeilijk om oude plannen op dit stadsgedeelte van Leuven te georefereren aangezien de omgeving sterk veranderde met de aanleg van de Vaart in de 18de eeuw.

Op de Kabinetskaart van Ferraris (1771-1778) is de Vaart ingetekend (fig. 1.24 en 1.25). Het stratenpatroon en de natuurlijke loop van de Dijle zijn gewijzigd. Het projectgebied zelf blijft onbebouwd. Op de kaart van Vandermaelen (1846-1854) duikt vooreerst een rechthoekig gebouw op binnen de grenzen van het projectgebied (fig. 1.26). Op een topografische kaart uit 1865 is bijna het hele projectgebied als bebouwd weergegeven (fig. 1.27). Ook op de topografische kaart van 1931 is het terrein volledig als bebouwd gearceerd (fig. 1.28).

Op een luchtfoto van 1971 is het projectgebied zelf vrij wazig weergegeven, op de hoek van de Sluisstraat en de Havenkant staat een groot gebouw (fig. 1.29). Luchtfoto's uit 2000-2003 en 2012 geven een gelijkaardige situatie weer (fig. 1.30 en 1.31). Op een luchtfoto van 2016 is dit gebouw afgebroken en is het terrein grotendeels braakliggend (fig. 1.32).

Fig. 1.22: Kaart van Jacob van Deventer (Ca. 1560) met situering van het projectgebied.

Fig. 1.23: Kaart van Hogenberg (1592) met situering van het projectgebied.

Fig. 1.24: Uittreksel uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.25: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied.

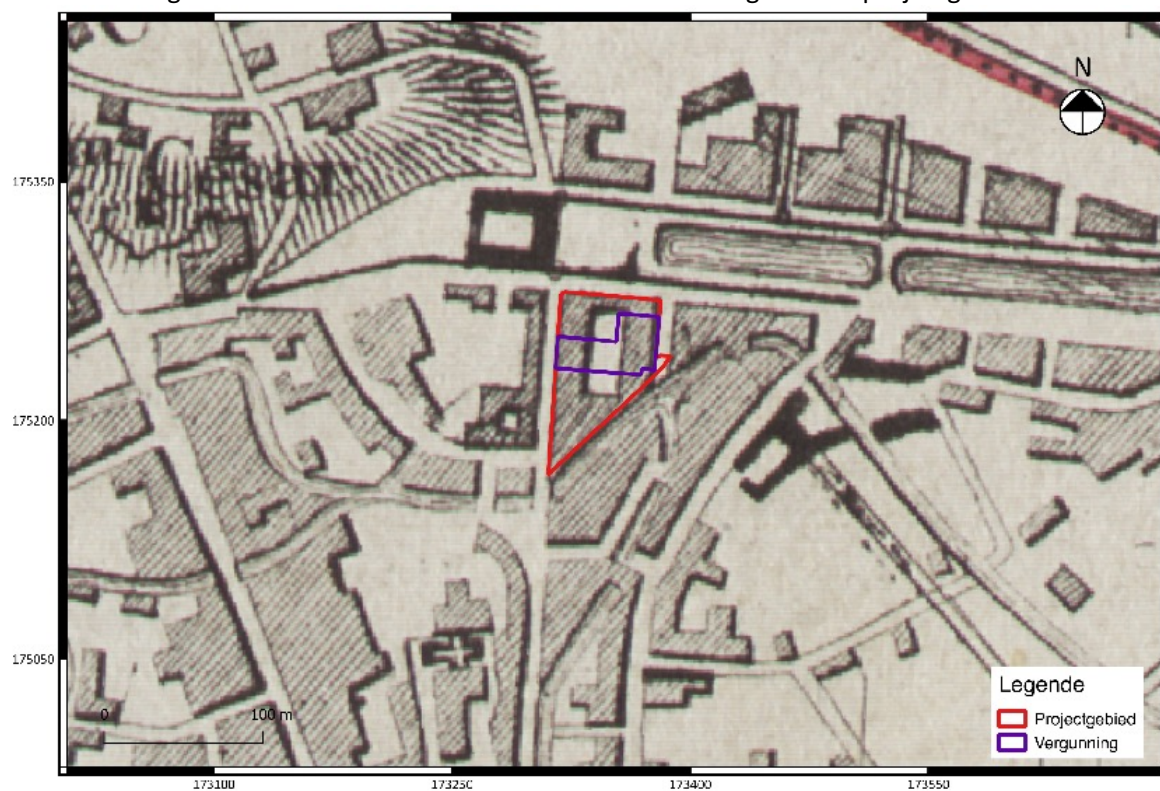

Fig. 1.26: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.27: Uittreksel uit de topografische kaart van 1865 met aanduiding van het projectgebied.

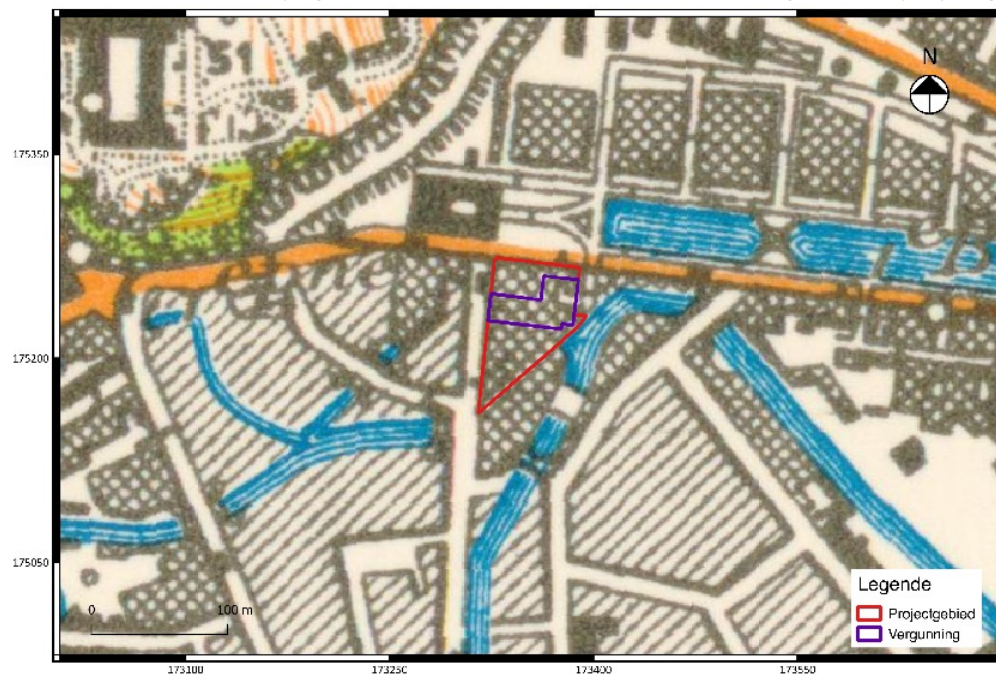

Fig. 1.28: Uittreksel uit de topografische kaart van 1931 met aanduiding van het projectgebied

Fig. 1.29: Luchtfoto van 1971 (detail) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.30: Luchtfoto van 2000-2003 (detail) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.31: Luchtfoto van 2012 (detail) met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 1.32: Luchtfoto van 2016 (detail) met aanduiding van het projectgebied.

1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied

Het projectgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone, namelijk de historische stadskern van Leuven. Het projectgebied ligt in de zone tussen de tweede stadsomwalling (CAI207249) en de eerste stadsomwalling (CAI833) van Leuven. Polygoon CAI207247 betreft de Mechelsepoort; polygoon CAI207254 de Aarschotsepoort van de tweede stadsomwalling.

In de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn er in de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied talrijke gekende archeologische sites opgenomen (fig. 1.33 en 1.34).

Ten noordwesten van het projectgebied bevindt zich de Keizersberg (CAI 150673), de locatie van de begin 13de-eeuwse grafelijke burcht en van een oudere commanderie (opgericht tussen 1184 en 1220)²⁶. Nog ten noordwesten bevindt zich de laatmiddeleeuwse Borchmolen (CAI 162432).

Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich het Klein Begijnhof (CAI 165401) uit de tweede helft van de 13de eeuw en de laatmiddeleeuwse Sint-Geertrui-abdij (CAI 161519).

Ten noorden van het projectgebied stuitte men per toeval op een imposante muur vervaardigd uit een bakstenen kern en aan één zijde een paramentsteen van zware ijerzandsteen blokken (CAI 160514). De muur loopt door richting Vaart maar hoever is niet gekend. Te westen van deze muur werd een andere imposante bakstenenmuur met boogfundering aangetroffen (CAI 207174). Deze muur ligt achter den Entrepot te Leuven (ID: 200055) en behoorde toe aan de voorloper van de Entrepot, een stapelhuis/opslagruimte (11846-1849). De geregistreerde muur ligt in het verlengde van de noordelijke rechtlijnige gevel van het nieuwe Entrepot (1954) dat er nu nog staat. De straat Achter de Latten die nu doorloopt naar de Burchtstraat was vroeger doodlopend daar het vroegere gebouw tot tegen de Keizersberg werd gebouwd. Verder werden bij het openleggen van de Dijle, vlak aan het projectgebied, bakstenen kademuren opgemerkt (CAI 207173).

Polygoon CAI 162433, ten zuiden van het projectgebied, betreft de Sluismolen, een hertogelijke banmolen uit de volle middeleeuwen²⁷. Net ten noorden van de Sluismolen, in de zone van het toekomstige Sluispark, werd in 2016 een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2016/096)²⁸. Hierbij werd vastgesteld dat het bodemarchief ter hoogte van de werkput in de hoek van de *Hond* en de Sluisstraat enerzijds en aan de Sluisstraat anderzijds verstoord is. In de meer zuidelijke werkputten daarentegen is telkens een ca. 2 m dikke, intacte bodemopbouw bewaard met archeologisch relevante sporen. De grondsporen in werkput 1, een kuil en een greppel, bevatten weliswaar geen vondsten, maar worden op basis van de stratigrafie en de diepte waarop ze aangetroffen werden en op basis van de kleur van hun vulling als mogelijk middeleeuws beschouwd (CAI 211281).

In mei 2015 werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd ten zuiden van het projectgebied (Bottelarijsite - vergunningsnummer 2015/181)²⁹, gevolgd door een vlakdekkende opgraving van een selectie van het terrein (vergunningsnummer 2016/ 283). Hierbij werden ten noorden van de straat Klein Begijnhof resten van de 17de-eeuwse begijnhofkerk en van de infirmerie aangetroffen. Voornamelijk binnenin de kerk werden inhumatiegraven aangetroffen.

Daarnaast werd langs de Mechelse- en de Sluisstraat bewoning aangetroffen. Ook deze zones werden geselecteerd voor vlakdekkend vervolgonderzoek.

Ten oosten van het projectgebied werd in maart 2016 een archeologische prospectie (vergunningsnummer 2016/106) uitgevoerd ter hoogte van het Brouwerijplein³⁰. Het onderzochte gebied behoorde in een recent verleden tot de industriële zone rond brouwerij Stella Artois. De

²⁶ <https://cai.onroendergoed.be/locatie/150673>

²⁷ <https://cai.onroendergoed.be/locatie/162433>

²⁸ Vander Ginst & Smeets 2016.

²⁹ Mervis & Deville 2015: 156.

³⁰ Vander Ginst & Smeets 2016.

bodemopbouw was door deze activiteiten echter verstoord waardoor geen waardevolle archeologie bewaard gebleven was.

Nog in de omgeving van het projectgebied werd bij rioleringswerken ten zuiden van de Bruul een gracht aangesneden met in de vulling 14de-eeuws schervenmateriaal en afval van lederbewerking (CAI 150206). Tevens werd laatmiddeleeuws materiaal aangetroffen en vermoedelijk 3 eiken leerlooiersputten en een afval- of beerput uit de nieuwe tijd (CAI 150205). Tenslotte werden ook twee steengoed kruikjes (CAI 161413) gevonden.

In de Mechelsestraat 145-147 werd een waterput aangetroffen (CAI 150558). Ten noordoosten van het projectgebied tenslotte werd bij het uitgraven van een kelder een neolithische bijl (CAI 3419) gevonden.

Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich een beschermd stadsgezicht, namelijk het voormalige Sint-Geertruidomein (ID 895235).

In de nabijheid van het projectgebied werden de volgende beschermde monumenten opgenomen in de lijst van beschermde monumenten (fig. 1.48):

- ID6454172: Het gebouw van de brouwerij "Artois" met de volledige brouwinrichting en toebehoren
- ID6454182: Sluisstraat : gebouwen brouwerijen Internationaal en Immo
- ID6328473: Mechelsestraat 174-174 A : herenhuis met inbegrip van de bijgebouwen en tuin met omheiningmuur
- ID6325671: Klein Begijnhof
- ID6328469: Vaartkom 2-4 : Openbaar Entrepot
- ID6322666: Hoek Engels Plein - Werkmansstraat : kaapstander
- ID6320817: Vaartkom 39 : silotoren en magazijn
- ID6322667: Vaartkom 29-31 : laad- en losinstallatie vml. maalderij Hungaria
- ID6322671: Vaartkom 37-39 : laad- en losinstallatie vml. maalderij Moulins De La Dyle
- ID6322669: Vaartkom 30-32 : laad- en losinstallatie vml. maalderij Van Orshoven
- ID6320789: Vaartkom 30-32 : woonhuis en pakhuis vml. maalderij Van Orshoven
- ID6320790: Stapelhuisstraat 13-15 : complex vml. maalderij Van Orshoven
- ID6325686: Vaartstraat 117 : herenhuis met inbegrip van de bijgebouwen, tuin en omheiningmuur

In de nabijheid van het projectgebied werd het volgend bouwkundig erfgoed-gehelen opgenomen in de lijst van bouwkundig erfgoed-gehelen (fig. 1.47 en 1.48):

- ID125473: Valkerijgang: arbeiderswoningen.
- ID125429: Het klein begijnhof.
- ID302163: De Keizersberg.
- ID125443: Arbeiderswoningen, Het Torentje
- ID125469: Arbeiderswoningen, Paul Delvauxwijk
- ID125470: Arbeiderswoningen Sint-Servatiusstraat

In de nabijheid van het projectgebied (binnen een straal van 2,5 km) werd het volgend bouwkundig erfgoed relict opgenomen in de lijst van bouwkundig erfgoed-gehelen (fig. 1.48):

- ID206461: Burchtstraat: Neoclassicistisch hoekhuis
- ID206118 Burgerhuizenensemble in eclectische stijl
- ID42375: Herenhuis

- ID200055: Openbaar Entrepot
- ID206583: Maalderijen J. Vandenbergh en nv Dijlemolens
- ID200075: Maalderij Van Orshoven
- ID206122: Modernistische burgerhuis
- ID206120: Stadswoning De Steen van Terwanen
- ID206117: Burgerhuizen
- ID206218: Burgerhuizenensemble in eclectische stijl
- ID206721: Arbeidershuizen en stadswoningen
- ID206722: Gekoppelde burgerhuizen
- ID206753: Zes arbeiderswoningen
- ID206754: Stadswoning en appartementen

De Keizersberg ten noorden van het projectgebied is een beschermde archeologische site.

In de onmiddellijke nabijheid van het projectgebied zijn geen zones afgebakend waar geen archeologie meer te verwachten valt.

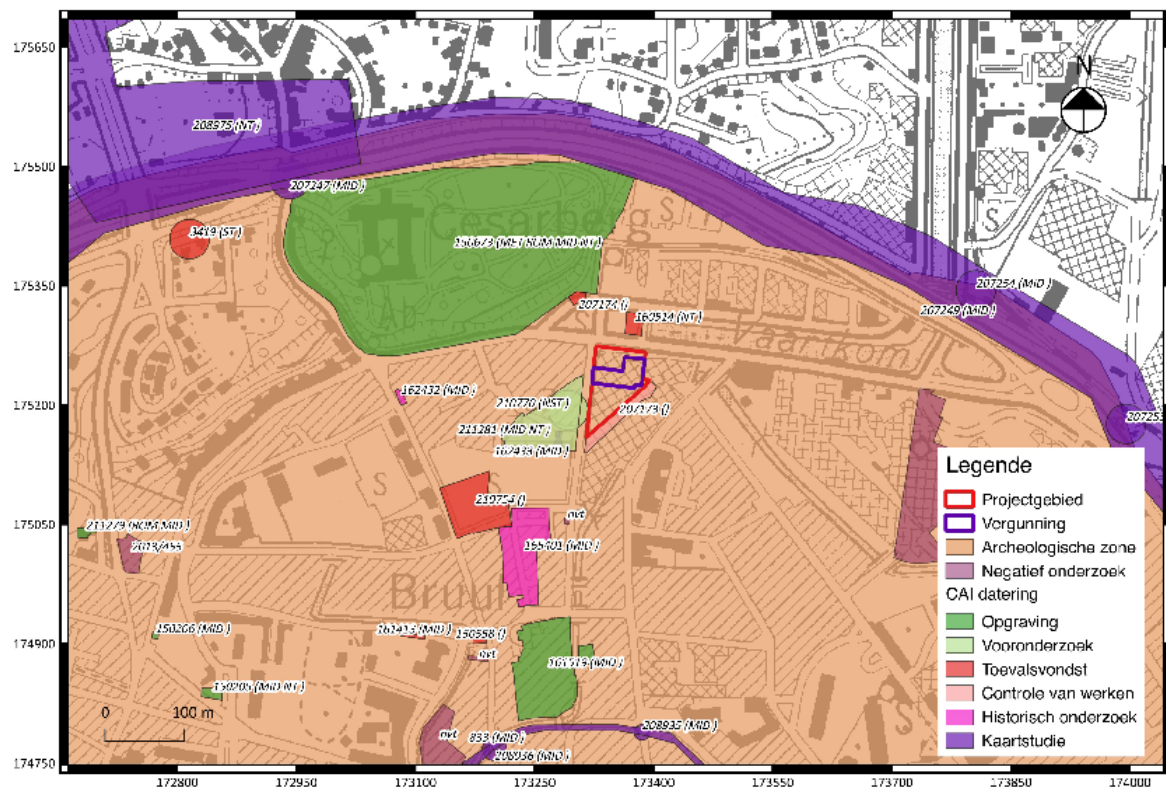

Fig. 1.33: Uittreksel uit de topografische kaart met aanduiding van CAI-polygonen³¹.

³¹ www.agiv.be

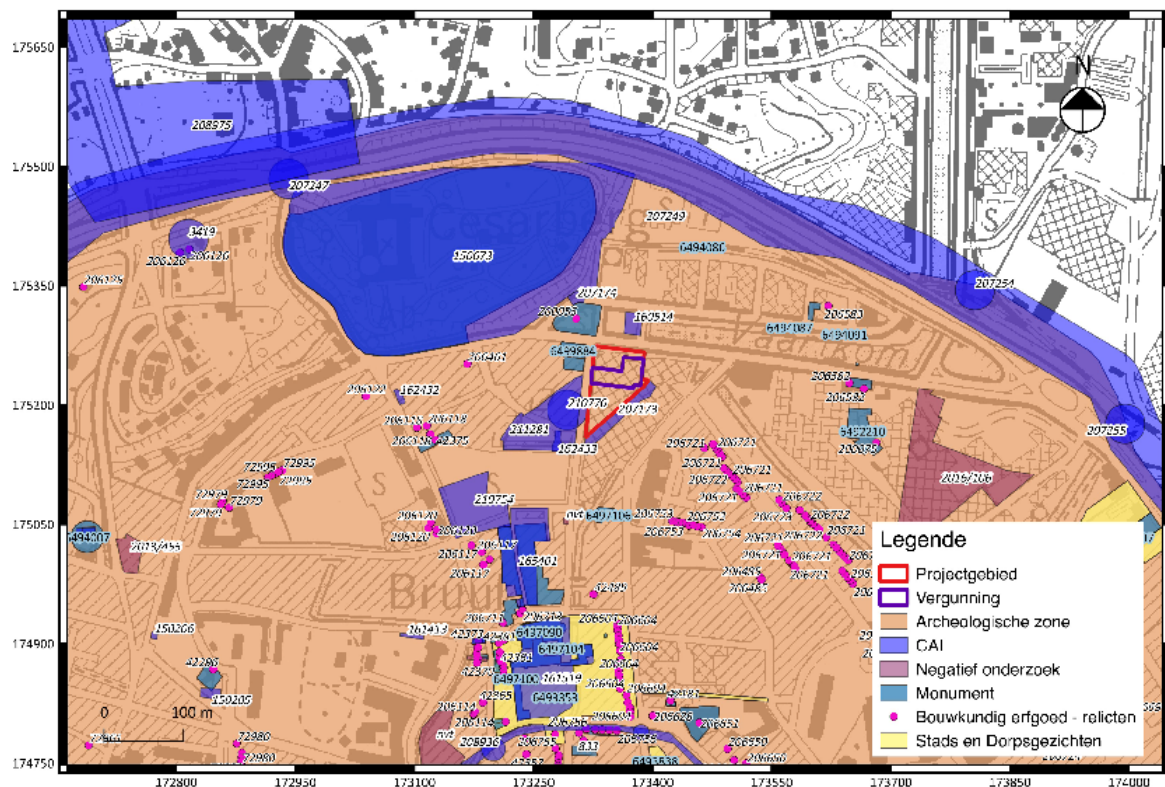

Fig. 1.34: Uittreksel uit de topografische kaart met aanduiding van Erfgoed-polygonen.

1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone, namelijk de middeleeuwse stadskern van Leuven, tussen de tweede stadsomwalling en de eerste stadsomwalling van Leuven. Ten noordwesten van het projectgebied bevindt zich de Keizersberg, de locatie van de begin 13de-eeuwse grafelijke burch van een oudere commanderie (opgericht tussen 1184 en 1220)³². Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich het Klein Begijnhof uit de tweede helft van de 13de eeuw en de laatmiddeleeuwse Sint-Geertrui-abdij. De nabijheid van Dijle en Voer maakt de zone van het projectgebied potentieel interessant voor het beoefenen van artisanale en economische en -later- industriële activiteiten. In het midden van de 18de eeuw kent de economisch-industriële rol van de zone een nieuwe vlucht met de aanleg van de Vaart. Het terrein blijft onbebouwd vanaf de oudste gekende kaart van Leuven, de kaart van Jacob van Deventer tot de 19de eeuwse kaart van Vandermaelen. Later komt een 19de-eeuws brouwerij complex op het terrein te staan dat pas in 2014 wordt gesloopt.

Recente archeologische (voor)onderzoeken in de nabijheid van het projectgebied wijzen eveneens op het belang van de omgeving. Ten zuiden van het projectgebied, in de zone van het toekomstige Sluispark, werd in 2016 een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2016/096)³³. Het bodemarchief bleek deels verstoord te zijn. In de meer zuidelijke werkputten daarentegen is telkens een intacte bodemopbouw bewaard met archeologisch relevante sporen. De grondsporen bevatten weliswaar geen vondsten, maar worden op basis van de

³² <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/150673>

³³ Vander Ginst & Smeets 2016.

stratigrafie en de diepte waarop ze aangetroffen werden en op basis van de kleur van hun vulling als mogelijk middeleeuws beschouwd.

In mei 2015 werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd ten zuiden van het projectgebied (Bottelarijsite - vergunningsnummer 2015/181)³⁴, gevolgd door een vlakdekkende opgraving van een selectie van het terrein (vergunningnummer 2016/ 283). Hierbij werden ten noorden van de straat Klein Begijnhof resten van de 17de-eeuwse begijnhofkerk en van de infirmerie aangetroffen. Voornamelijk binnenin de kerk werden inhumatiegraven aangetroffen. Onder de kerk werden kuilen aangesneden die op basis van het aardewerk als laat-, mogelijk volmiddeleeuws, kunnen gedateerd worden.

Het projectgebied bevindt zich theoretisch in een potentieel interessante zone voor het aantreffen van archeologische waarden. In de praktijk blijkt echter dat de zone van het projectgebied volledig onderkelderd was tot zeker 3,80 m onder het maaiveld. Er worden dan ook geen relevante archeologische waarden meer verwacht binnen de contouren van het projectgebied.

1.2.5 Synthese

Het projectgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone, namelijk de middeleeuwse stadskern van Leuven, tussen de tweede stadsomwalling en de eerste stadsomwalling van Leuven. Ten noordwesten van het projectgebied bevindt zich de Keizersberg, de locatie van de begin 13de-eeuwse grafelijke burcht van een oudere commanderie (opgericht tussen 1184 en 1220)³⁵. Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich het Klein Begijnhof uit de tweede helft van de 13de eeuw en de laatmiddeleeuwse Sint-Geertrui-abdij. De nabijheid van Dijle en Voer maakt de zone van het projectgebied potentieel interessant voor het beoefenen van artisanale en economische en -later- industriële activiteiten. In het midden van de 18de eeuw kent de economisch-industriële rol van de zone een nieuwe vlucht met de aanleg van de Vaart. Het terrein blijft onbebouwd vanaf de oudste gekende kaart van Leuven, de kaart van Jacob van Deventer tot de 19de eeuwse kaart van Vandermaelen. Later komt een 19de-eeuws brouwerij complex op het terrein te staan dat pas in 2014 wordt gesloopt.

Recente archeologische (voor)onderzoeken in de nabijheid van het projectgebied wijzen eveneens op het belang van de omgeving. Ten zuiden van het projectgebied, in de zone van het toekomstige Sluispark, werd in 2016 een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningnummer 2016/096)³⁶. Het bodemarchief bleek deels verstoord te zijn. In de meer zuidelijke werkputten daarentegen is telkens een intacte bodemopbouw bewaard met archeologisch relevante sporen. De grondsporen bevatten weliswaar geen vondsten, maar worden op basis van de stratigrafie en de diepte waarop ze aangetroffen werden en op basis van de kleur van hun vulling als mogelijk middeleeuws beschouwd.

In mei 2015 werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd ten zuiden van het projectgebied (Bottelarijsite - vergunningsnummer 2015/181)³⁷, gevolgd door een vlakdekkende opgraving van een selectie van het terrein (vergunningnummer 2016/ 283). Hierbij werden ten noorden van de straat Klein Begijnhof resten van de 17de-eeuwse begijnhofkerk en van de infirmerie aangetroffen. Voornamelijk binnenin de kerk werden inhumatiegraven aangetroffen. Onder de kerk werden kuilen

³⁴ Mervis & Deville 2015: 156.

³⁵ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/150673>

³⁶ Vander Ginst & Smeets 2016.

³⁷ Mervis & Deville 2015: 156.

aangesneden die op basis van het aardewerk als laat-, mogelijk volmiddeleeuws, kunnen gedateerd worden.

Het projectgebied bevindt zich theoretisch in een potentieel interessante zone voor het aantreffen van archeologische waarden. In de praktijk blijkt echter dat de zone van het projectgebied volledig onderkelderd was tot zeker 3,80 m onder het maaiveld. Er worden dan ook geen relevante archeologische waarden meer verwacht binnen de contouren van het projectgebied.

1.2.6 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Het projectgebied ligt binnen een vastgestelde archeologische zone, namelijk de middeleeuwse stadskern van Leuven, tussen de tweede stadsomwalling en de eerste stadsomwalling van Leuven. Ten noordwesten van het projectgebied bevindt zich de Keizersberg, de locatie van de begin 13de-eeuwse grafelijke burch van een oudere commanderie (opgericht tussen 1184 en 1220)³⁸. Ten zuiden van het projectgebied bevindt zich het Klein Begijnhof uit de tweede helft van de 13de eeuw en de laatmiddeleeuwse Sint-Geertrui-abdij. De nabijheid van Dijle en Voer maakt de zone van het projectgebied potentieel interessant voor het beoefenen van artisanale en economische en -later- industriële activiteiten. In het midden van de 18de eeuw kent de economisch-industriële rol van de zone een nieuwe vlucht met de aanleg van de Vaart. Het terrein blijft onbebouwd vanaf de oudste gekende kaart van Leuven, de kaart van Jacob van Deventer tot de 19de eeuwse kaart van Vandermaelen. Later komt een 19de-eeuws brouwerij complex op het terrein te staan dat pas in 2014 wordt gesloopt.

Recente archeologische (voor)onderzoeken in de nabijheid van het projectgebied wijzen eveneens op het belang van de omgeving. Ten zuiden van het projectgebied, in de zone van het toekomstige Sluispark, werd in 2016 een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2016/096)³⁹. Het bodemarchief bleek deels verstoord te zijn. In de meer zuidelijke werkputten daarentegen is telkens een intacte bodemopbouw bewaard met archeologisch relevante sporen. De grondsporen bevatten weliswaar geen vondsten, maar worden op basis van de stratigrafie en de diepte waarop ze aangetroffen werden en op basis van de kleur van hun vulling als mogelijk middeleeuws beschouwd.

In mei 2015 werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd ten zuiden van het projectgebied (Bottelarijsite - vergunningsnummer 2015/181)⁴⁰, gevolgd door een vlakdekkende opgraving van een selectie van het terrein (vergunningsnummer 2016/ 283). Hierbij werden ten noorden van de straat Klein Begijnhof resten van de 17de-eeuwse begijnhofkerk en van de infirmerie aangetroffen. Voornamelijk binnenin de kerk werden inhumatiegraven aangetroffen. Onder de kerk werden kuilen aangesneden die op basis van het aardewerk als laat-, mogelijk volmiddeleeuws, kunnen gedateerd worden.

Het projectgebied bevindt zich theoretisch in een potentieel interessante zone voor het aantreffen van archeologische waarden. In de praktijk blijkt echter dat de zone van het projectgebied volledig onderkelderd was tot zeker 3,80 m onder het maaiveld. Er worden dan ook geen relevante archeologische waarden meer verwacht binnen de contouren van het projectgebied.

³⁸ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/150673>

³⁹ Vander Ginst & Smeets 2016.

⁴⁰ Mervis & Deville 2015: 156.

1.2.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek

Het projectgebied ligt in het historisch centrum van Leuven, in een zone die zeker vanaf de 13de eeuw reeds deels bewoond was. Ook de nabijheid van water, met de Dijle en de Voer, maakt het gebied interessant, o.m. voor economische en artisanale activiteiten. Enkele opgravingen en vooronderzoeken in de onmiddellijke nabijheid, bevestigen dit.

Het projectgebied bevindt zich theoretisch in een potentieel interessante zone voor het aantreffen van archeologische waarden. In de praktijk blijkt echter dat de zone van het projectgebied volledig onderkelderd was tot zeker 3,80 m onder het maaiveld. Er worden dan ook geen relevante archeologische waarden meer verwacht binnen de contouren van het projectgebied.

Bibliografie

Websites (geraadpleegd op 9/01/2017)

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Brouwerijen Artois, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/206580> (geraadpleegd op 9 januari 2017).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Vaartkom, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125397> (geraadpleegd op 9 januari 2017).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Sluisstraat, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125389> (geraadpleegd op 9 januari 2017).

Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Vaartstraat, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/100958> (geraadpleegd op 9 januari 2017).

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

<https://www.google.be/maps>

Literatuur:

BAEYENS L. 1959: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Leuven 89E*. I.W.O.N.L.

Cresens A. 2012: *De leuvense Vaart. Van de Vaartkom tot Wijgmaal*, Leuven.

De Decker C. en Roba J-L. 1998: *Doelwit: Leuven. De luchtaanvallen van 12 en 13 mei 1944 en de berging van een Halifax-bommenwerper bij Geraardsbergen*, Erpe.

LEMAIRE R.M., GENICOT L.F. E.A. 1971: *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen. Architectuur. deel 1. Provincie Brabant. Arrondissement Leuven*, Luik.

LODEWIJCKX, M. & MEIRSMAN, E. 2010: *Archeologisch proefsleuvenonderzoek op de locatie van de voormalige kerk en kloostertuin van het Kartuizerklooster te Leuven*

Mervis D. en Deville T. 2015: Sluisstraat te Leuven. "Bottelarijsite" (stad Leuven). Archeologisch bureau- en proefputtenonderzoek, Condor Rapporten 150, Bilzen.

PROVOOST A. (RED.) 1982: *Het bodemarchief van Oost-Brabant*, Leuven.

SMEETS M. 2015: *Archeorapport 320: Het archeologisch onderzoek in de Janseniusstraat en op het Damiaanplein te Leuven*, Kessel-Lo.

SMEETS M. 2015: *Archeorapport 332: Het archeologisch onderzoek in het Paridaensinstituut te Leuven*, Kessel-Lo.

Vander Ginst & Smeets 2016: Archeo-rapport 367
Het archeologisch vooronderzoek aan de Sluisstraat te Leuven, Kessel- lo.

VAN BUYTEN E.A. (RED.) 1975: *Leuven een stad die groeit. Een gemeenschap bouwt aan haar milieu (tentoonstellingscatalogus)*, Leuven.

VANDEKERCHOVE V. (RED.) 1996: *De archeologische afdeling van het Stedelijke Museum (Vander Kelden-Mertens)*, Leuven.

VAN EVEN E. 2001 (facsimile): *Louvain dans le passé et dans le présent*; Leuven.

VAN UYTVEN R. 1980: *Leuven "De beste stad van Brabant". Deel 1: De geschiedenis van het stadsgewest Leuven tot omstreeks 1600. Arca Lovaniensis*, Leuven.

Bijlagen

Bijlage 1 : Plannenlijst

Projectcode	2017A128				
Onderwerp	Plannenlijst				
Aanmaker alle plannen	Laurane Dupont				
Raadpleging plannen (tenzij anders aangegeven)	9-01-2017				
Plannummer/fig.	Type	Onderwerp	Schaal	Analoog/Digitaal	Datum
1/1.1	Topo 1996	Locatie onderzoeksgebied	1/5.000	Analoog	
2/1.3	Kadaster 2016	Locatie onderzoeksgebied	1/1.000	Digitaal	
3/1.5	Bouwplan	Inplantingsplan		Digitaal	
4/1.6	Bouwplan	Kelderplan		Digitaal	
5/1.7	Bouwplan	Kelderplan		Digitaal	
6 en 7/1.11 en 1.12	Digitaal hoogtemodel	Hoogte en terreinprofielen	1/10.000 en 1/1000	Digitaal	
8/ 1.13 en 1.14	Terreinprofielen	N > Z en O > W		Digitaal	
9/1.15	Bodemerosiekaart	Erosie	1/10000	Digitaal	
9/1.16	Bodembedekkingskaart	Bodembedekking (2012)	1/10.000	Digitaal	
10/1.17	Bodemkaart	Bodemopbouw	1/5000	Digitaal	
11/1.18	Tertiairgeologische kaart	Tertiar (1989-2001)	1/10.000	Digitaal	
12/1.19	Quartaairgeologische kaart	Quartaair (1991-2005)	1/10.000	Analoog & digitaal	
13/1.22	Historische kaart	Kaart van Van Deventer	1/2.500	Analoog	
14/1.23	Historische kaart	Hogenberg	1/2.500	Analoog	
15 en 16/1.24 en 1.25	Historische kaart	Ferraris (1777)	1/10.000 en 1/2.500	Analoog	

17/1.26	Historische kaart	Vandermaelen (1846-1852)	1/10.000	Analoog	
18/1.27	Topo 1865	Topo 1865	1/2.500	Analoog	
19/1.28	Topo1931	Topo1931	1/2.500	Analoog	
20/1.34	Topo 1996	Gekende archeologische sites	1/10.000	Digitaal	
21/1.35	Topo 1996	Gekende bouwhistorische waarden	1/2.500	Digitaal	
32/2.1	Kadaster 2016	Kelderplan geprojecteerd op kadaster	1/1.000	Digitaal	

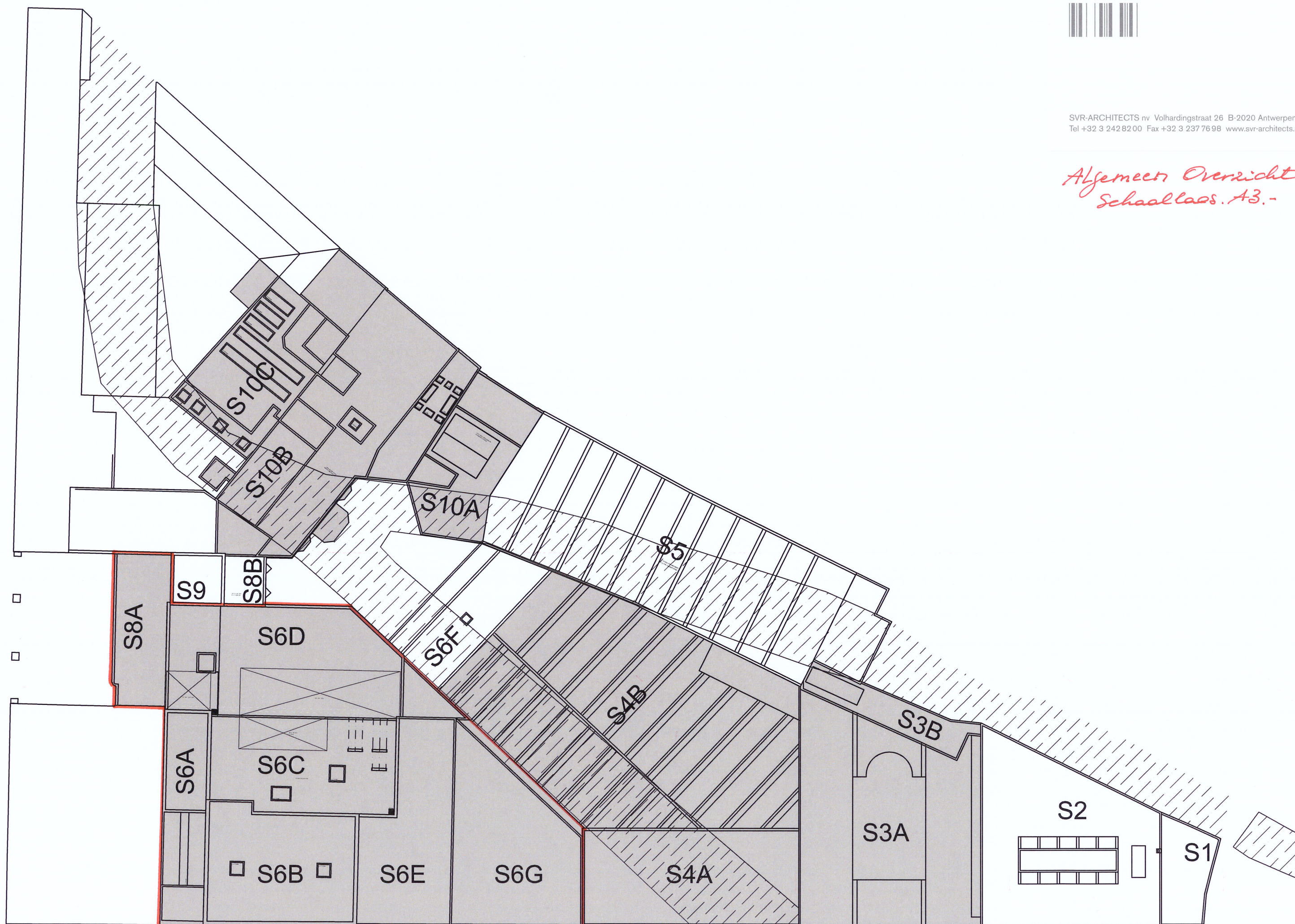
Bijlage 2: Fotolijst

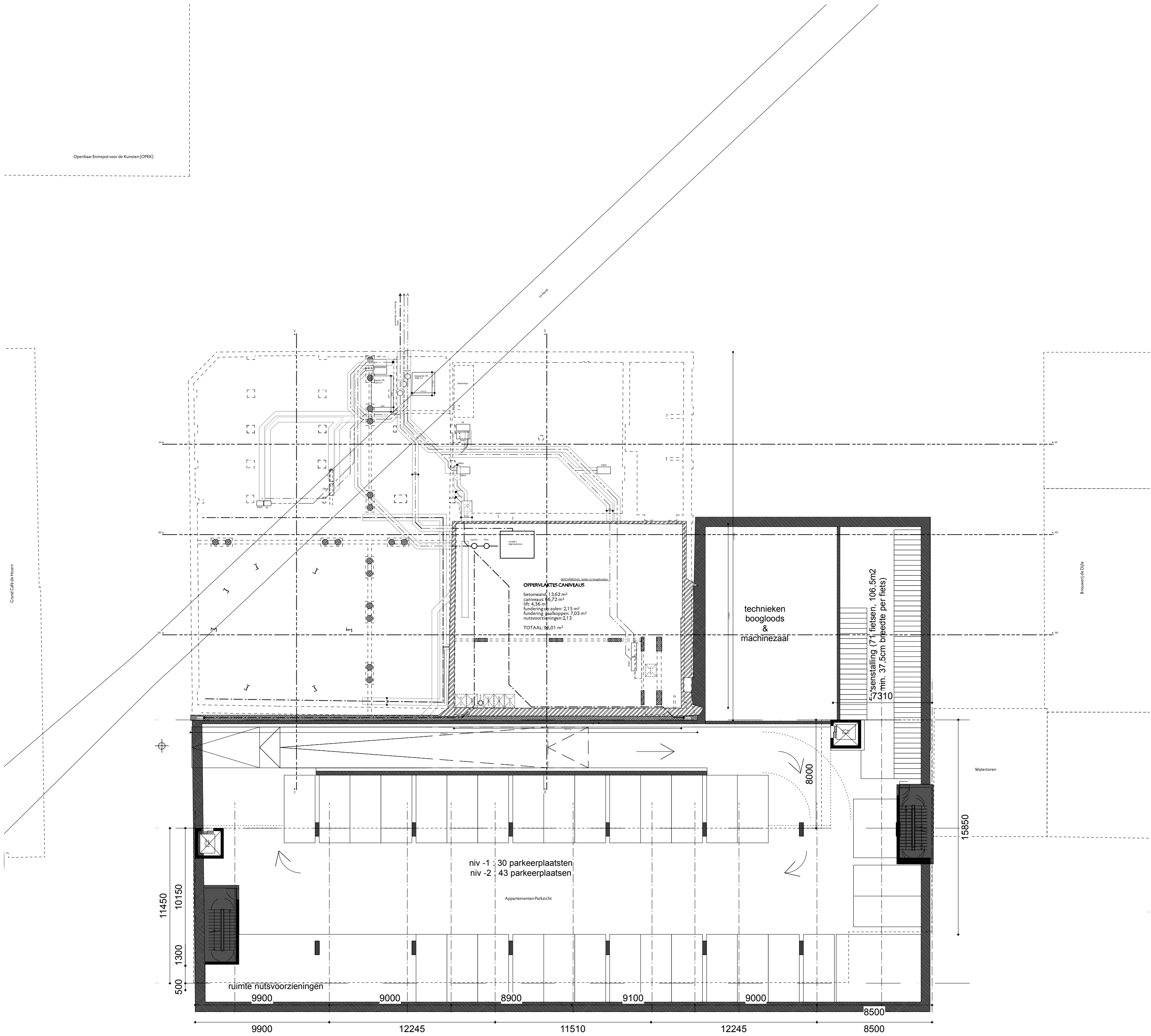
Projectcode	2017A128		
Onderwerp	Fotolijst		
Nummer	type	Vervaardiging	Onderwerp
1/1.4 en 1.32	Luchtfoto 2016	Digitaal	Impressie terrein
2/1.8	Foto	Digitaal	Impressie terrein
3/1.9	Foto	Digitaal	Impressie terrein
4/1.10	Foto	Digitaal	Impressie terrein
5/1.21	Foto	Analoog	Oorlogsschade
6/1.29	Luchtfoto 1971	Digitaal	Impressie terrein
7/1.30	Luchtfoto 2000-2003	Digitaal	Impressie terrein
8/1.31	Luchtfoto 2012	Digitaal	Impressie terrein

SVR-ARCHITECTS nv Volhardingstraat 26 B-2020 Antwerpen
Tel +32 3 242 82 00 Fax +32 3 237 76 98 www.svr-architects.eu

*Algemeen Overzicht
Schaallaan. A3.-*

-1

VOORONTWERP

Parkzicht - Leuven

Robbrecht en Daem Architecten

xx

Lieremanstraat 64
B - 9000 Gent
Tel +32 9 216 26 30
Fax +32 9 216 26 39
info@robbrechtendaem.com
www.robbrechtendaem.com

Opdrachtgever Vaartkom Brouwerij NV,
Luc Van den Wyngaert
Keizershoek 350A
2550 Kontich

Projectsite

De Stokerij - Leuven
Sluisstraat
Havenkant
3000 Leuven

Ie afdeling, sectie A, p. 158/D/2

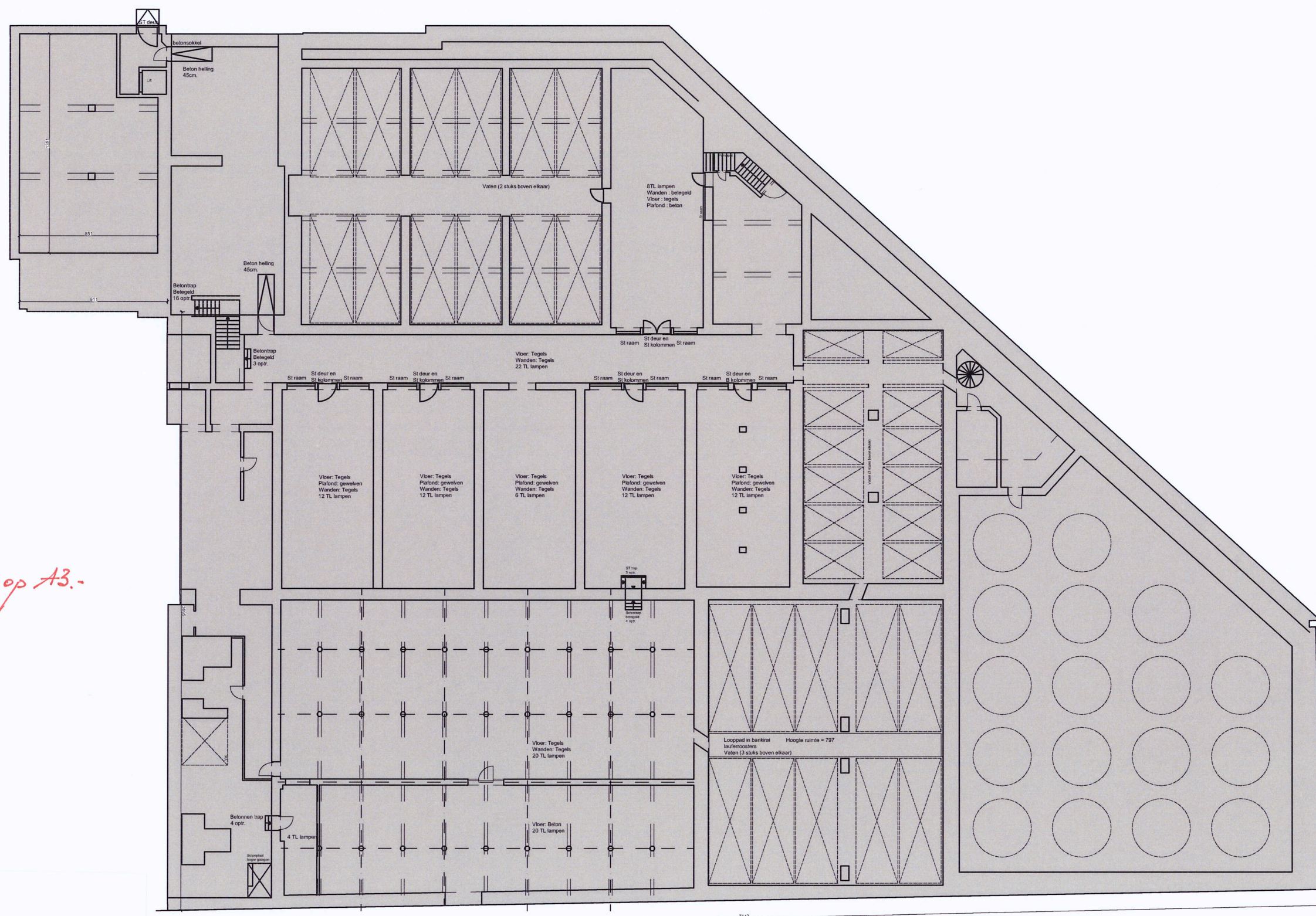
Formaat A1
Schaal 1/200
Gebruikend R&D
Datum 11/01/17
Aanpassing
Index

Ontwerper Robbrecht en Daem Architecten BV CVBA
Stabiliteit Arcade Concept engineering - Heiendest 23, 9 40 Bokeren
Technieken Stabo Engineers - Remylaan 2b, 3018 Leuven

inplanting - kelderplan

index	datum	opmerking
A	-	-
B	-	-
C	-	-
D	-	-
E	-	-
F	-	-
G	-	-
H	-	-
I	-	-
J	-	-

Schaal 1/250 op A3.-

Kelder

